

ВОДИЧ ЗА ИЗРАДУ МЕНТОРСКОГ ПРОГРАМА О ПРИСТУПУ ПРАВДИ ЗА ЖЕНЕ ЗА ПРАВНЕ СТРУЧЊАКЕ

Суфинансира
Европска унија

ЕВРОПСКА УНИЈА

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Суфинансира и спроводи
Савет Европе

Суфинансира
Европска унија

COUNCIL OF EUROPE

Суфинансира и спроводи
Савет Европе

ВОДИЧ ЗА ИЗРАДУ МЕНТОРСКОГ ПРОГРАМА О ПРИСТУПУ ПРАВДИ ЗА ЖЕНЕ ЗА ПРАВНЕ СТРУЧЊАКЕ

Израдиле
Зора Чалаговиц и Елизабет Дубан

Септембар 2023

Наслов оригиналног издања:
“GUIDE FOR DEVELOPING A MENTORING
PROGRAMME ON WOMEN’S ACCESS TO JUSTICE
FOR LEGAL PROFESSIONALS”

Овај документ сачињен је у оквиру програма Партнерство за добро управљање (ПДУ) и преведен у оквиру програма Horizontal Facility III, уз финансијску подршку Европске уније и Савета Европе. Његов садржај представља искључиву одговорност аутора/ауторке. Ставови изражени у овом документу не могу се ни у ком случају схватити као ставови који одражавају званично мишљење Европске уније или Савета Европе.

Дозвољена је репродукција извода (до 500 речи), осим за комерцијалне сврхе, под условом да је очуван интегритет текста, да се одломак не користи изван контекста, да не даје непотпуне информације нити на неки други начин доводи читаоца на погрешне закључке о његовој природи, обиму или садржају текста. Извор текста је увек обавезно навести на следећи начин “© Савет Европе, 2023”. Све друге захтеве за репродукцију/превод дела и целог текста, треба упутити Директорату за комуникације, Савет Европе (F-67075 Strasbourg Cedex или на publishing@coe.int).

Сву осталу кореспонденцију која се односи на ову публикацију треба упутити на адресу: Co-operation Unit Gender Equality Division, Avenue de l’Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00, E-mail: Horizontal.Facility@coe.int

Насловна слика се користи уз овлашћење платформе Shutterstock Premier.

©Савет Европе, 2023. Сва права задржана.
Лиценцирано Европској унији под условима.

САДРЖАЈ

УВОД	5
ЦИЉЕВИ	6
ПРОЦЕС И МЕТОДОЛОГИЈА	7
Започињање процеса менторства корак по корак	7
УЗОРАК САДРЖАЈА ЗА МЕНТОРСКИ ПРОГРАМ	11
Сесија 1: Увод: упознавање и постављање циљева	16
Сесија 2: Какве везе са мном има „приступ правди за жене“?	18
Сесија 3: „Правда је слепа“ не значи „родно слепа“!	21
Сесија 4: Истраживање препрека правосуђу за жене	24
Сесија 5: Приступ правди у случајевима насиља над женама	28
Сесија 6: Примена међународног права о правима жена у домаћим судовима	32
Сесија 7: Рад са судском праксом	34
Сесија 8: Шта се може учинити да се елиминишу родни стереотипи у судским процесима?.....	38
Сесија 9: Коришћење родно осетљивих пракси у стварном животу	41
Сесија 10: Евалуација, следећи кораци и затварање	43
ДОДАТНИ РЕСУРСИ ЗА ИЗРАДУ МЕНТОРСКИХ СЕСИЈА	44
АНЕКСИ	47
(1) Образац извештаја о менторској сесији (за менторе)	48
(2) Образац за завршну евалуацију менторства (за ученике)	50
(3) Образац завршног извештаја о менторству (за менторе)	53

УВОД

Гарантовање једнаког приступа правди за жене је кључни приоритет Савета Европе како би се обезбедила родна равноправност у свим државама чланицама. Једна од шест стратешких фокусних области за рад Савета Европе у периоду од 2018. до 2023. бави се чињеницом да „сталне економске и социјалне неједнакости између жена и мушкараца, родна пристрасност и родни стереотипи доводе до неједнаког приступа жена и мушкараца правди”¹. У том циљу, Савет Европе је подржао низ студија о препрекама правосуђу са којима се жене често сусрећу и сазвао је неколико стручних конференција.

У оквиру конкретних пројеката о приступу жена правди у шест земаља Источног партнерства (Јерменија, Азербејџан, Белорусија, Грузија, Република Молдавија и Украјина), Савет Европе је усмерио своју пажњу на развој алата за практичаре како би унапредио њихове компетенције и правосудне системе у којима раде. Кључни ресурси настали у оквиру овог пројекта су:

- ▶ *Приручник за обуку за судије и тужиоце о обезбеђивању приступа правди за жене* (2017)²
- ▶ Онлајн курс о *Приступу правди за жене* у оквиру платформе HELP³ [Образовање о људским правима за правнике].
- ▶ Националне студије о препрекама, правним лековима и добрим праксама за приступ жена правди: Јерменија, Азербејџан, Грузија, Република Молдавија, Украјина (2017)
- ▶ Извештај о приступу жена правди – *Приступ правди за жене: Водич за правнике* (2018)⁴

Овај Водич представља следећи корак у пројекту *Приступ правди за жене*. **Водич је алат који подржава развој Менторског програма** на тему једнаког приступа правди за жене. Циљ Менторског програма је да унапреди континуирано учење практичара у сектору правосуђа, посебно судија и тужилаца.

---

1. Савет Европе Стратегија о родној равноправности за период 2018–2023
2. [https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)
3. <http://help.elearning.ext.coe.int>
4. <https://rm.coe.int/factsheet-womens-access-to-justice/16808ff44e>

ЦИЉЕВИ

Циљ Менторског програма је да премости јаз између материјала који је представљен у приручнику за обуку и онлајн курса HELP и врста радњи које тужиоци и судије могу да предузму у свом раду. Заузимајући другачији приступ од оног који се користи у традиционалној настави у учионици, уџбеницима или приручницима, методологија менторства има за циљ да успостави везу између теорија о приступу правди, међународних људских права и свакодневне праксе практичара, са посебном пажњом на специфичне области у којима често има тешкоћа. Менторство ангажује „ученика“ (ментија) и усмерава његов процес учења, чинећи га веома релевантним за њено/његово сопствено радно искуство.

Користећи овај водич, процес менторства ће омогућити менторима да се усредсреде на три аспекта побољшања приступа правди за жене:

- ▶ повезивање апстрактних појмова са својим свакодневним радом;
- ▶ позивање на међународно право у домаћим случајевима;
- ▶ идентификовање и реаговање на родне стереотипе и родне пристрасности у правној пракси.

Уз осврт на то како би родно одговорно правосуђе могло да функционише у сопственој пракси ученика, ментори ће:

- ▶ развијати нове вредности, посебно родно осетљиве погледе на приступ правди;
- ▶ постати амбасадори да би правну праксу учинили доступнијом женама;
- ▶ помоћи да се ојачају компетенције других правних стручњака ради осигурања једнаког приступа правди за жене и мушкарце (било путем даљег менторства – неформалног или формалног – или посматрањем узора у својим професијама).

ПРОЦЕС И МЕТОДОЛОГИЈА

Шта је менторство? Ко је ментор?

Менторство је концепт који се разуме и тумачи на више начина у различитим секторима образовања. Ове разлике се највише манифестују у *квалитету односа* између ментора и ученика, *коришћеној методологији* и општем *очекиваном исходу* процеса учења. Међутим, постоји општи консензус да је менторство у суштини **подршка људима да уче и развијају се ефикасније него што би то чинили сами.**

У овом пројекту о *Приступу правди за жене* дефинишемо менторство као облик комуникације пун подршке између ментора и другог правника, чиме се омогућава размишљање и шири свест о родно осетљивом приступу у сектору правосуђа. Ментор, стога, треба да буде у стању да види везу између предмета и практичних импликација ових теорија у свакодневном раду учесника. Мора да буде у стању да слуша и поставља питања која подржавају ученика у идентификацији правца акције које би могли предузети ради развоја свог рада и приступа у смислу родне осетљивости.

Други важан аспект процеса је да је ментор спољна особа; ментор није директно укључен у свакодневни рад ученика, али је одговоран за подршку и охрабривање ученика да раде на својим индивидуалним циљевима. Ментор је сапутник на путу учења.

Менторство је моћно средство јер:

- ▶ ствара простор за дијалог и размишљање;
- ▶ усредсређено је на људе;
- ▶ промовише равноправно партнерство у процесу учења;
- ▶ омогућава висококвалитетну професионалну размену мишљења о предмету због истог секторског приступа;
- ▶ омогућава флексибилност у прилагођавању потребама ученика,
- ▶ индивидуално је – сваки однос ће бити јединствен за две укључене особе;
- ▶ комплементарно је другим мерама учења.

Како бити ментор

Вештине и искуства потребна за ментора:

- ▶ секторско знање – ментор треба да буде упознат са процесима и контекстом у сектору правосуђа у региону / својој земљи;
- ▶ кредибилитет – ментор треба да има лични и професионални кредибилитет (Ово се углавном односи на личну везу и професионална искуства у области правосуђа.);
- ▶ способност стварања сигурног простора и оснаживања – ментор би требало да буде у стању да створи радно окружење у коме је за појединце безбедно да истакну сопствене предрасуде и да се осећају слободним да изнесу нове идеје за своју праксу;
- ▶ самосвест – ментор треба да добро разуме сопствене снаге и развојне потребе како би могао да подржи друге у њиховом учењу;
- ▶ приступачност – ментор треба да буде вољан и способан да посвети довољно времена ученицима и да им понуди подршку и смернице;
- ▶ комуникација – ментору је потребна добра комуникација и вештине слушања и мора да буде у стању да разуме идеје и осећања других;
- ▶ отвореност и емпатија – ментор треба да буде отворен за нове начине рада и различите начине рада и да буде у стању да саосећа са ученицима.

Разлика између наставника и ментора

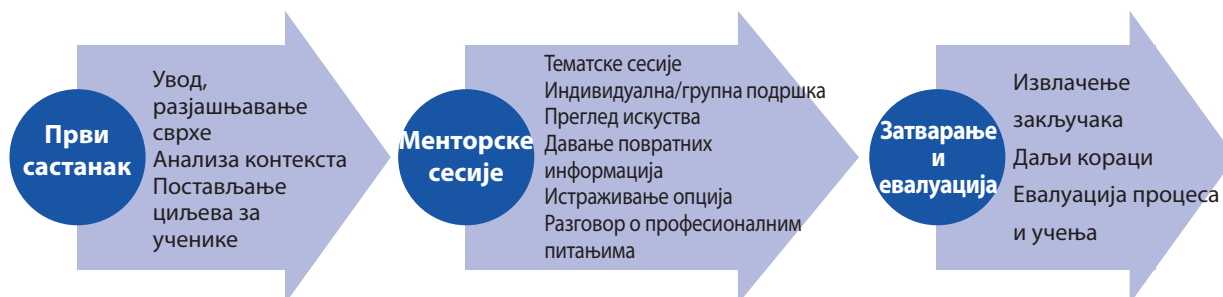
Подучавање
је знање,
менторство
искуство.

	Наставник	Ментор
Појединац/група	Комуникација са групама ученика	Углавном 1 на 1, понекад са малом групом људи
Признање	Оцене, диплома	Нема оцена, ни сертификата
Мотивација	Обавезно/добровољно учешће	Самомотивисано учешће
Учење	Преношење знања и информација кроз путства и објашњења	Информације допуњене учењем из искуства и размишљања; информације се деле између две особе док ментори настоје да помогну својим ученицима да се развијају као равни њима.
Фокус	Фокус је на разумевању шта и како треба да се уради да би се постигао постављени циљ.	Фокус је више на примени знања у пракси. Не само како да урадите нешто већ и зашто је корисно то учинити на овај начин.
Динамика ученик – наставник/ментор	Унапред успостављена хијерархија	Равноправно партнерство између ментора и ученика
Садржај	Стандардизован садржај	Садржај се прилагођава потребама ученика
Оцена	Спољно оцењивање, испит	Самооцењивање

Процес менторства

У оквиру овог пројекта, осмишљен је узорак процеса менторства са специфичним корацима и смерницама. Међутим, важно је имати на уму флексибилност процеса и неопходно прилагођавање потребама ученика. Кораци служе као смернице и препоруке, степенице које треба користити у складу са контекстом и могућностима.

Следеће фазе су основа процеса менторства:

Постављање циљева за ученике

Циљеви менторског процеса треба да буду конкретни и реални, јасно договорени на почетку процеса.

Пример циља може бити: Током менторског процеса, ученик треба да научи да препозна везе између његовог/њеног свакодневног рада на предметима и стандарда Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција).

Временски оквир (отприлике осам месеци)

Процес менторства је осмишљен тако да траје отприлике **осам месеци** како би се постигло максимално учење. Менторске састанке треба заказати најмање једном месечно зарад несметане криве учења. Предложене сесије се могу преуредити и/или поново прегледати ако је потребно. За неке теме може бити потребно више времена од једне менторске сесије.

Започињање процеса менторства корак по корак

1. Разумети, управљати очекивањима и успоставити заједничку основу

Када први пут сретнете свог ученика, учините му ситуацију пријатнијом тако што ћете му објаснити своју улогу и сврху Менторског програма.

Одговорите на сва питања која има о процесу менторства.

Објасните шта очекујете од њега или ње (нпр. да дође спреман/спремна са случајевима/идејама/ проблемима за решавање или упитима за дискусију; да редовно долази на састанке, итд.).

Објасните шта сте спремни да урадите и обезбедите му: консултације, материјале за учење, дискусије, примере случајева.

2. Извршите неформалну процену потреба и заједно поставите циљеве

Питајте ученика који су му приоритети у састанцима са вама. О којим аспектима родне осетљивости/ приступа правди за жене највише жели да зна? Које области се нада да ће побољшати? Формулишите 1–3 специфична циља учења на основу потреба ученика и теме Менторског програма.

3. Одредите распоред састанака

Колико често ћете се ви и ваш ученик лично састајати? Да ли ће бити групних менторских сесија или само индивидуалних? Како ћете остваривати контакт у вези са састанцима (телефон, имејл), који је најпогоднији канал за обоје?

4. Прво пажљиво слушајте, па питајте и саветујте. Немојте говорити ученику шта да ради.

Имате разна искуства и стечено знање. Међутим, ученик није празна кутија у коју стављате своју стручност – ваш циљ је више да га натерате да сам схвати своје кључне тачке учења, а не да му покажете своју бриљантност и знање.

Било би лако рећи му шта да ради, али то би га спречило да размишља о изазовима како би дошао до сопствених решења.

Фокусирајте се на оно што ученик има да каже пре него што дате своје мишљење. Распитајте се о његовој тачки гледишта. То вам доноси увиде и перспективе из којих такође можете научити.

5. Проверите сопствене предрасуде

Покушајте да избегнете да стереотипи искривљују ваше утиске. Не заборавите да смо сви пристрасни. С времена на време проверите сопствене утиске.

6. Не паничите ако не знате одговор

Ментори нису компјутери или енциклопедије које имају све одговоре на одређену тему. Запамтите, ово је добра ствар, а не знак ваше неадекватности. Затражите подршку од својих колега када је то потребно. Претворите своју несигурност у вези са одговором у прилику за учење (и менторство).

7. Покажите подршку и посвећеност

Замислите себе као инструктора возње: Седите на сувозачевом месту, омогућавајући свом ученику потпуну контролу над путовањем. Међутим, и даље сте ту да понудите савете и упутства или да повучете кочницу у случају нужде ако је потребно.

Подршка менторима

Ментори такође могу осетити потребу за подршком у својој улози; у раду са учеником могу се суочити са ситуацијом када нису сигурни како да јој приступе. Овај Водич нуди методолошку подршку менторима (садржану у описима сесија у виду савета и сугестија), као и низ ресурса за додатно читање или проучавање, који се помињу у целом Водичу. Ментори такође могу добити подршку од колега и припадника истог сектора, и ментори се подстичу да подржавају једни друге.

УЗОРАК САДРЖАЈА ЗА МЕНТОРСКИ ПРОГРАМ

Материјал у овом одељку састоји се од десет засебних тема, или „сесија“, које су осмишљене за овај Менторски програм који обухвата осам месеци. Сесије су представљене редоследом који отприлике прати поглавља *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и модула онлајн курса HELP о *Приступу правди за жене*. Међутим, осим прве и последње сесије, све сесије треба да буду прилагодљиве, тако да ментор има флексибилност да одлучи којим редоследом ће обављати сесије. Дато је неколико предлога за различите начине на које би се свака сесија могла користити, али се препоручују креативност и прилагођавање!

Подстицање приправника или ученика да идентификују потенцијалне препреке у приступу правди за жене у својим правним системима и да другачије размишљају о томе како би правосудни систем могао да функционише је веома важан део процеса менторства. И приручник за обуку и HELP курс садрже отворена питања која су ту да подстакну дискусију. Менторски програм пружа још више могућности за усмерено учење у којем ментор може дубље истражити ова питања и размислити о сопственој пракси и претпоставкама. То значи да ментор треба да размишља о садржају који је овде представљен као о сугестијама које се могу прилагодити и искористити да би се најбоље испунили циљеви учења које развија сваки пар ментор–ученик.

Менторске сесије

Сесија 1 је уводна и може се комбиновати са другом сесијом на одређену суштинску тему, као што је сесија 2. Сесија 10 је завршетак и евалуација, и препоручује се да се посвети време само овој сесији на крају Менторског програма. Суштинске сесије, 2–9, односе се на различите теме које су представљене у приручнику за обуку и HELP курсу о приступу правди за жене. Листу сесија чине:

1. Увод: упознавање и постављање циљева
2. Какве везе са мном има „приступ правди за жене“?
3. „Правда је слепа“ не значи „родно слепа“!
4. Истраживање препрека правосуђу за жене
5. Приступ правди у случајевима насиља над женама
6. Примена међународног права о правима жена у домаћим судовима
7. Рад са судском праксом
8. Шта се може учинити да се елиминишу родни стереотипи у судским процесима?
9. Коришћење родно осетљивих пракси у стварном животу
10. Затварање, евалуација и следећи кораци

Израда Менторског програма и прилагођавање материјала

На ментору је да, радећи са учеником, развије мапу пута за процес менторства. Матрица у наставку нуди смернице о томе како се сесије могу користити, са прегледом циљева за сваку сесију и главним обухваћеним темама. Максималан број сесија треба да обухвати осмомесечни програм, али је могуће да се неким сесијама посвети више времена него другима. У зависности од интересовања и потреба које је идентификовао сваки ментор, ментор би могао да одабере само делове неколико сесија и комбинује их на различите начине. Слично томе, неке теме би се могле проширити на више од једне сесије – што значи да се свих осам основних сесија не може користити у осмомесечном програму. Међутим, комплетан Менторски програм треба да садржи сесије које покривају сваки од различитих нивоа, као што је приказано у кључу сесија у наставку (уводни, средњи и напредни).

	Процесно оријентисане сесије
	Уводни: ученици се упознају са кључним појмовима
	Средњи: ученици раде са појмовима које су научили у различитим контекстима
	Напредни: ученици примењују оно што су научили на сопствено искуство и праксу

Сесија	Главне обрађене теме	Циљеви
(1) Увод	Менторство Потребе и очекивања Циљеви Процес	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Упознавање ментора и ученика; ▶ Истраживање потреба за учењем и поља интересовања ученика; ▶ Постављање специфичних циљева за процес менторства
(2) Какве везе са мношћом има „приступ правди за жене“?	Преглед података о случајевима како би се испитало како/зашто се жене обрађају правном систему Преглед података и информација о заступљености жена међу стручњацима	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Увођење теме приступа правди за жене кроз податке/статистику ▶ Ученик идентификује родне разлике и разматра зашто се жене суочавају са препрекама у приступу правди ▶ Демонстрирање релевантности теме за праксу и земљу ученика
(3) „Правда је слепа“ не значи „родно слепа“!	Непристрасност наспрам родне осетљивости и како ова два концепта коегзистирају у правним системима Учење о родно осетљивој перспективи („наочаре родне равноправности“)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ученик се упознаје са концептом родно осетљивог правосуђа ▶ Ученик учи када је родно осетљив приступ неопходан у закону / правној пракси да би се постигла суштинска једнакост ▶ Ученик вежба користећи „наочаре родне равноправности“ за преглед хипотетичких случајева / студија случаја
(4) Истраживање препрека правосуђу за жене	Идентификација специфичних врста препрека правосуђу за жене Размишљање о томе које радње треба предузети за ублажавање или уклањање препрека	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Идентификовање заједничких препрека правосуђу и разликовање оних које имају посебан утицај на жене ▶ Разумевање начина на који се различите препреке укрштају и уједињују ▶ Ученик критички размишља о својој личној улози у решавању препрека
(5) Приступ правди у случајевима насиља над женама	Идентификација баријера правосуђу специфичних за случајеве насиља над женама коришћењем вежбе „ланца правосуђа“ Преглед стандарда/обавеза садржаних у Истанбулској конвенцији	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Идентификовање критичних препрека у приступу правди за жене у кривичним процесима у вези са насиљем над женама (конкретно, насиље у породици). ▶ Ученик се упознаје са стандардима Истанбулске конвенције кроз праксу примене на студију случаја ▶ Повећање знања ученика о важности решавања препрека у ланцу правосуђа
(6) Примена међународног права о правима жена у домаћим судовима	Примена међународних правних стандарда у националном контексту (и тврдог и меког права)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ученик учи процедуру цитирања међународног права у домаћем контексту ▶ Ученик разматра међународне правне стандарде који би били најприменљивији у случајевима кршења женских права

(7) Рад са судском праксом	<p>Рад са предметима како би се испитало како примена различитих извора права може довести до различитих исхода</p> <p>Увежбавање примене међународних стандарда у случајевима који се тичу (А) полне/родне дискриминације и (Б) насиља над женама</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ученик стиче праксу примене домаћег и међународног права на случајеве које је прегледао Комитет за елиминацију дискриминације жена (Комитет CEDAW) ▶ Ученик учи о томе како међународно право покрива празнине у националном законодавству прегледом алтернативних сценарија
(8) Шта се може учинити да се елиминишу родни стереотипи у судским процесима?	<p>Родни стереотипи и родна пристрасност у случајевима насиља над женама</p> <p>Негативан утицај родних стереотипа у смислу приступа правди за жене</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ученик идентификује родне стереотипе, предрасуде и заблуде у вези са насиљем над женама из стварних случајева ▶ Препознавање штете коју стереотипи изазивају у смислу недостатка приступа правди ▶ Ученик разматра потенцијалне одговоре ако се сусретне са таквим стереотипима
(9) Коришћење родно осетљивих пракси у стварном животу	<p>Спровођење „ревизије“ сопственог рада и професионалне праксе како би се идентификовале све препреке у приступу правди за жене</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ученик критички оцењује сопствено радно место и праксу из угла жене као корисника правосуђа ▶ Идентификовање потенцијалних препрека правосуђу ▶ Ученик разматра конкретне радње да ублажи баријере које може да предузме и која подршка/ресурси би му били потребни
(10) Затварање, евалуација и следећи кораци	<p>Коришћење обрасца за завршну евалуацију Менторства (за ученике) и Обрасца завршног извештаја о менторству (за менторе), прилози 2 и 3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Разматрање процеса менторства и тачака учења, кључна стечена знања ученика; ▶ Давање повратне информације ментору/ученику; ▶ Садржајно и методолошко вредновање менторског процеса; ▶ Дефинисање евентуалних наредних корака за учење и развој

Описи сесија су написани на генерички начин, тако да ће ментор морати да размисли како да садржај учини релевантним за ученике. Свака сесија садржи савете о томе како се сесија може прилагодити различитим ситуацијама менторства. Неколико општих савета за прилагођавање материјала које ментор такође може да користи у припреми су:

- ▶ Користите податке и статистику о националној ситуацији. Корисно је или их прикупити унапред или идентификовати изворе таквих информација.
- ▶ Наведите примере из националног контекста; ово би захтевало преглед истраживања и студија или праћење питања о приступу правди која су можда била покривена у медијима (на пример, „контроверзни“ случајеви који су били у вестима).
- ▶ Када се примери судске праксе представе на одређеној сесији, замените националне случајеве. Ово би захтевало проналажење случајева који покривају питања женских права и укључују тачке учења или теме које могу да изазову дискусију са учеником.
- ▶ Проверите да ли су Европски суд за људска права или Комитет CEDAW разматрали случајеве из ваше земље у вези са кршењем женских права. Ове пресуде/одлуке могу бити корисне као основни материјал за разговоре са ученицима
- ▶ Осмислите хипотетичке студије случаја како бисте подстакли дискусију о специфичним аспектима приступа правди за жене (као што су одређене препреке, различити одговори правних стручњака, итд.)

- ▶ Користите видео-записе да започнете дискусију о родној равноправности, правима жена или приступу правди за жене. Разне агенције су направиле кратке видео-клипове са једноставним порукама о овим темама за ширу публику. Ученици би могли да процене да ли су они корисни/некорисни за подизање свести о теми приступа правди за жене.

Имајте на уму да су извори за неке од ових додатних ресурса дати након описа сесија у овом водичу.

Овде представљени материјал одражава програм менторства који треба да се спроводи са тужиоцима или судијама. Менторима може бити корисно да истраже са учеником његове/њене специфичне области интересовања током сесије 1, али ментори могу такође да планирају како да прилагоде материјал за различите компетенције сваке професионалне групе. Где је то могуће, описи сесија истичу различите приступе кривичној и грађанској правној пракси. Када планирате менторски програм за тужиоце или судије у контексту одређене земље, размислите о врстама тема у вези са приступом правди за жене које би могле бити посебно релевантне или интересантне за ученике, као што су: насиље над женама (кривично право и кривични поступак, као и пракса судија и тужилаца), дискриминација на основу пола или рода или породични закон (брак, развод, имовинска права).

Менторство захтева другачији ангажман са ученицима него са студентима, и може бити изазовно смислити начине за подстицање интерактивног и искуственог учења. Неки ученици се могу више укључити у одређене вежбе и методологије од других. Испод су неке идеје које ће подстаћи даље идеје о томе како да ангажујете ученике. Ово су „вежбе ван унапред осмишљеног дискурса” које би ученици могли да ураде, као додатак или уместо било које вежбе у опису сесије.

- ▶ Ученик води неформални интервју са судијом (из другог суда, града) или тужиоцем (из другог одељења, града) како би сазнао како они гледају на тему приступа правди за жене, шта сматрају препрекама у приступу правди за жене и о њиховом разумевању права жена у њиховој пракси.
- ▶ Ученик пише едиторијал за ширу јавност о актуелном правном питању које се тиче женских права (наравно, у складу са професионалним етичким стандардима и не коментаришући конкретне или нерешене случајеве).
- ▶ Замислите ученика који ради у земљи у којој је усвојен нови правни механизам заштитног налога за случајеве насиља у породици (наредбе којима се починилац насиља привремено уклања из куће). Његов задатак је да осмисли нацрт курса обуке за адвокате који пружају услуге правне помоћи о томе како помоћи женама жртвама насиља да поднесу захтев за издавање налога за заштиту. Ученик одлучује које теме би требало да буду обрађене током обуке и убацује неколико тачака испод сваке. Требало би да покуша да предвиди какав ће отпор адвокати пружити новом закону и како да одговори на њихове аргументе.
- ▶ Ученик замишља измишљени сценарио у коме правосудни систем није државна власт, већ је комерцијална служба. А кориснице правосуђа су потенцијалне муштерије које плаћају ту услугу. Ученик осмишљава рекламу која промовише правосудни систем и подстиче жене да га користе. Које позитивне особине би истакли?
- ▶ Ученик гледа неколико видео-клипова о родној равноправности (у одељку Ресурси). Осмишљава причу за једноставан видео који би широј јавности објаснио приступ жена правди. Које теме би биле истакнуте у кампањи за подизање свести јавности?

Организовање ученика

Менторске сесије се могу одвијати као индивидуалне сесије и/или групне сесије у зависности од контекста и доступности ученика. Неке од сесија могу бити посебно ефикасне ако се користе у групном окружењу, јер ће дискусије и размишљање бити бољи када има више тачака гледишта. Међутим, постоје и предности индивидуалних менторских сесија јер дају ученицима прилику да дубље истраже изазове са којима се сусрећу у сопственој пракси.

Ученици треба да имају прилику да затраже и индивидуалне сесије ако им је то потребно; групне сесије се могу схватити као додатна прилика за међусобно учење. Ментор мора узети у обзир различите стилове учења и преференције ученика. У случају групних сесија, ментор такође делује као фасилитатор састанка, обезбеђујући да сви ученици имају једнаке шансе да учествују и дају своја мишљења у процесу.

Пре отпочињања менторства

Менторски програм би био посебно ефикасан за ученике који су већ упознати са концептом приступа правди за жене путем других метода учења (било у учионици, коришћењем приручника, или као самосталан процес учења кроз онлајн курс). Сесије Менторског програма су осмишљене тако да се надовезују на основно знање ученика о концепту приступа правди за жене, и зато ученике треба охрабрити да прегледају курс HELP о приступу правди за жене пре него што се састану са својим ментором на уводној сесији.

Релевантни модули курса HELP се такође бележе у свакој менторској сесији (као и релевантни делови приручника за обуку) у случају да ментор или ученик желе да прегледају неки материјал. Ментор треба да подстакне ученике да се, у најмању руку, упишу и похађају онлајн курс истовремено са Менторским програмом⁵.

---

5. Сажетак курса је доступан овде: <http://help.elearning.ext.coe.int/pluginfile.php/154365/course/section/27343/HELP%20WAJ%20course%20brief.pdf>. Ученици могу да креирају налог и да се пријаве на курс овде: <http://help.elearning.ext.coe.int/login>

Сесија 1: Увод: упознавање и постављање циљева

Ова сесија је први контакт између ментора и ученика и неопходна је јер поставља основу за дугорочну сарадњу. Ученици треба да буду у стању да схвате идеју процеса и да виде његове предности у свом раду. Сесија такође треба да омогући време за лично и професионално упознавање ментора и ученика.

Циљеви учења

Сесија има за циљ постављање оквира за менторски процес и рад ученика. Циљеви су:

- ▶ представљање Менторског програма,
- ▶ разјашњавање сврхе менторства,
- ▶ успостављање првог контакта између ментора и ученика,
- ▶ разумевање потребе ученика за учењем кроз разговор о њиховом контексту и постављање циљева у складу са тим.

Дискусија о очекиваним исходима за ученика је такође елемент који може подржати планирање адекватног процеса. **Постављање индивидуалних циљева учења за ученика** је најважнији циљ ове сесије.

Очекивани утицај

До краја сесије, ученик треба да буде упознат са концептом менторства и процесом у коме је ангажован. Ученик треба да постане свестан сврхе менторства, сопствених потреба за учењем и енергије која се очекује да ће бити уложена са његове стране. Ученик треба јасно да види како ће овај процес подржати његову праксу у области правосуђа.

Садржај/теме

Увод и упознавање

Сврха и процес Менторског програма

Потребе за учењем и индивидуални циљеви

Договор о условима сарадње између ментора и ученика.

Вежбе

Ментор би могао да користи алате као што су вредносне картице да истражи професионалну праксу ученика или да истражи кроз причу најрелевантније случајеве и идеје са којима се ученик срео у својој пракси у смислу родне равноправности и приступа правди за жене. Недовршене реченице које је припремио ментор такође могу помоћи да се покрене дискусија о искуствима, као што су „Оно што сматрам најпроблематичнијим у вези са родом је...” или „Женска права у нашој земљи...”

Што се тиче идентификовања потреба за учењем и постављања циљева учења, циљеви Менторског програма би се могли визуализовати, а ученик би им могао дати приоритет према томе колико се већ осећа искушним у свакој теми.

Области за дискусију

У овој сесији вреди истражити професионално искуство и позадину ученика, и његову повезаност са темом родне равноправности и приступа правди за жене. У основи, ово је сесија на којој ментор треба да прикупи податке како би могао да прилагоди процес менторства потребама ученика. Сва питања везана за процес и оквир треба да буду дозвољена и разјашњена.

Ресурси

Образац извештаја о сесији – лист који ментор попуњава након сваке сесије [користите образац извештаја о менторској сесији (за менторе) у Прилогу 1].

Сесија 2: Какве везе са мном има „приступ правди за жене“?

Ова сесија је замишљена као „разбијање леда“ и упознавање ученика са концептом приступа правди за жене. Сесија подстиче ученике да размисле о томе како се предмет односи на њихова властита искуства. Сесија је намењена почетку Менторског програма, али би се могла прилагодити за коришћење пред крај како би се ученицима скренула пажња на то како да научно примене у свом раду.

Односи се на

Ова сесија користи материјал из приручника за обуку о приступу правди за жене (конкретно из Увода и одељка 4.13), који се такође користи у курсу HELP о приступу правди за жене (модули 1 и 3).

Циљеви учења

Ученик се укључује у тему приступа правди за жене кроз препознавање да је проблем релевантан за све правне системе.

Од самог почетка програма, ученик сазнаје да приступ правди за жене није само апстрактан концепт, већ је проблем који постоји у њеној/његовој властитој јурисдикцији.

Очекивани утицај

Ученик ће разумети важност теме о приступу правди за жене, као и практичну примену курса и Менторског програма у њеном/његовом професионалном животу. Ученик треба да буде узбуђен због теме и да покаже интересовање да настави са програмом.

Садржај/теме

- a. Истраживање података о коришћењу Европског суда за људска права од стране жена.

Године 2007. Françoise Tulkens (бивша суткиња и потпредседница Европског суда за људска права) проучавала је представке Суду. Она је открила да су само 16% представки поднеле жене. Суткиња Tulkens је закључила да подаци указују на то да је женама теже да поднесу представке Европском суду за људска права – што значи да је њихов приступ правди на неки начин угрожен.

- b. Истраживање података о заступљености жена у правним професијама.

Европска комисија за ефикасност правосуђа Савета Европе (СЕПЕЈ) редовно оцењује квалитет и делотворност правосудних система држава чланица. Евалуације укључују и индикаторе родне равноправности. Године 2016. жене су представљале 59% свих првостепених професионалних судија, али само 36% председника судова на овом нивоу. Такође, 51% тужилаца су биле жене, али су жене чиниле само 34% на челу тужилаштва. Имајте на уму да ће СЕПЕЈ 2020. у базу података додати бројке из 2018. године.

- c. Анализирање националних података о броју и уделу предмета које су покренуле жене, као и о заступљености жена у правној професији. Ментор може захтевати да ученици проведу неко време пре ове сесије тражећи врсту података који су доступни у њиховим надлежностима.

Вежбе

- a. Ученицима се може дати извод из студије суткиње Tulkens за дискусију током сесије или ментор може да захтева да прочитају цео чланак у припреми за сесију.
- b. Ученицима се може рећи да се упознају са СЕПЕЈ базом података о европским правосудним системима и, конкретно, да пронађу податке о заступљености жена у различитим правним професијама у њиховој земљи. Ученике треба подстицати да истраже базу података и да упореде податке из различитих занимања и земаља.

- c. Било као припремни домаћи задатак, или као наставак сесије, ученици би могли покушати да пронађу додатне националне податке како би попунили слику о томе како жене користе правни систем (посебно судове) и како су заступљене у националном правном систему. Вероватно је да такви подаци неће бити лако доступни, тако да ментор треба да охрабри ученика да користи своје знање и искуство и да има на уму ова питања током програма и да бележи све што научи/уочи.

Области за дискусију

(a)

- ▶ С обзиром на то да жене представљају најмање половину становништва Европе, шта би могло бити објашњење за чињеницу да мање од четвртине представки Европском суду за људска права подносе жене?
- ▶ Питајте свог ученика које су највероватније главне области закона или најчешћа кршења људских права која жене пријављују Европском суду за људска права, на основу сопственог знања и искуства. Имајте на уму да сам Суд не објављује податке разврстане по полу о подносиоцима представке или испитаним предметима. Да ли би било корисно имати такве податке? Зашто или зашто не?

(б)

- ▶ Које сте обрасце (ви као ученик) учили у подацима СЕРЕЈ о заступљености жена у правним професијама, размишљајући о разликама унутар једне професије (нпр. судије, тужиоци), између професија и између земаља? Која би могла бити нека објашњења за варијације, посебно да би се објаснио феномен који се изражава као „стаклени плафон“ за жене?
- ▶ Како је заступљеност жена као тужилаца или судија повезана са концептом „приступа правди за жене“?
- ▶ Какве везе постоје, ако их има, са налазима о женама које подносе представке Европском суду за људска права и заступљености жена у правосудним системима? Размишљајући у ширем смислу, који су неки од начина на које можемо подржати жене у сектору правосуђа?

(в)

- ▶ Који подаци су били доступни о вашем националном правном систему? Колико предмета (и процената) покрећу жене? У којим областима права жене најчешће покрећу предмете? Да ли подносе предмете у своје или у туђе име?
- ▶ Ако подаци нису били доступни, како гледате на општу слику жена корисница правосуђа, на основу вашег сопственог професионалног искуства?
- ▶ Које врсте података или информација су потребне да би се даље разјаснило где су празнине или неједнак приступ правди за жене? Који су неки могући извори ових информација на које би ученик могао да обрати пажњу када учествује у овом програму?
- ▶ Да ли сте раније размишљали о разликама у начину на који жене и мушкарци користе или су заступљени у националном правном систему? Зашто или зашто не?

Савети за прилагођавање

- ▶ Тужиоци могу сматрати корисним да упореде податке о женским и мушким жртвама/окривљенима у кривичним предметима. Које обрасце виде у облицима насиља који несразмерно погађају жене? Шта сугеришу обрасци?
- ▶ Могуће је да ученици неће бити добро упознати са концептом родних разлика или родних диспаратитета. Могло би бити корисно водити ширу дискусију о неједнакостима изван правног система – посматрајући како национални контекст, тако и обрасце који се виде глобално. Ова дискусија би могла да обухвати питања као што су разлике у платама, „сегрегација“ у врстама посла које обављају жене и мушкарци, заступљеност жена на политичким функцијама, итд. Ученици могу да размисле о томе како су такви обрасци неједнакости релевантни за тему приступа правди за жене. [Напомена: ова тема се односи и на сесију 4 о „истраживању препрека у приступу правди за жене“].

Ресурси

Human rights, rights of women. Female applicants to the European Court of Human Rights. Lecture delivered by Françoise Tulkens (2007). <https://rm.coe.int/1680597b21>

CEPEJ dashboard on Gender equality in courts and public prosecution services
https://public.tableau.com/profile/cepej#!/vizhome/CEPEJ-Genderequalityv1_3/Barcharts
<https://www.coe.int/en/web/cepej/dynamic-database-of-european-judicial-systems>

Напомена: могло би бити корисно размотрити шест основних компоненти приступа правди за жене како је то формулисао Комитет CEDAW у Општој препоруци бр. 33 о приступу правди за жене, Комитет УН за елиминацију дискриминације жена (2015)

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/33&Lang=en

Шест основних компоненти за приступ правди за жене такође је резимирано у одељку 1.1.2 *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и модула 1 курса HELP).

Сесија 3: „Правда је слепа“ не значи „родно слепа“!

Сврха ове сесије је да ученик разуме шта је родна перспектива и, штавише, зашто је за тужиоце и судије корисно да примењују родну перспективу.

Односи се на

Материјал се односи на поглавље 1 (одељак 1.1) и поглавље 4 (посебно одељак 4.8) *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и модуле 1 и 5 курса HELP о приступу правди за жене.

Имајте на уму да се друга сесија (сесија 9) надовезује на идеје родно осетљивог правосуђа и ангажује ученика на проактивнији начин како би идентификовао промене које би могао да унесе у своју праксу. Сесија 9 ће се користити пред крај Менторског програма. Ова сесија (3) има за циљ да уведе важан концепт који ће се одразити на каснијим сесијама. Међутим, могуће је комбиновати сесије 3 и 9 као једну лекцију.

Циљеви учења

Ученик ће сазнати да концепт „слепог“ правосуђа (непристрасности) не значи да никада не треба правити разлику између жена и мушкараца у смислу правосуђа. Ученик треба да научи када постоје легитимни разлози за различито поступање према женама и мушкарцима (у закону и судским процесима). Сесија ће помоћи ученику да препозна разлику између формалне или правне једнакости (тј. онога што пише у закону) и суштинске једнакости (једнакости резултата и једнаких могућности) – и да, да би жене могле да приступе правди, пажњу треба посветити суштинској једнакости жена (имајте на уму да су концепти формалне и суштинске једнакости детаљније истражени у модулу 3 курса HELP).

Очекивани утицај

Ученик ће моћи да разликује када и зашто је прикладно посветити посебну пажњу родним питањима (и неједнакостима које жене доживљавају) у оквиру правних система који подржавају принципе непристрасности. Разумевање шта је родна перспектива и како је применити када радите у правном систему је основа за побољшање приступа правди за жене. Концепт „родно осетљивог правосуђа“ такође лежи у основи приручника за обуку и онлајн курса. Напослетку, ова сесија би требало да помогне ученику да интернализује шта је родна перспектива и да му/јој пружи самопоуздање да почне да уноси промене у своју праксу (задатак који се додатно обрађује у сесији 9).

Садржај/теме

- a. Препознавање шта родно слеп приступ чини проблематичним и практиковање његовог трансформисања у родно осетљив приступ.
- b. Размишљање о одредбама о родној равноправности у националном законодавству у поређењу са *de facto* ситуацијом у земљи како би се побољшало разумевање како неједнак статус жена може утицати на њихов приступ правди.

Вежбе

- a. Ученик треба да размотри следеће ситуације и могуће приступе који би се могли користити. Имајте на уму да ментор и ученик могу да прегледају све три студије случаја или да ментор може да одабере оне које су најрелевантније за ученика. Као следећи корак, ментор може да уведе додатне студије случаја које одговарају интересовањима ученика или професионалном образовању.

Студија случаја 1 (упоредите сценарије)

Ана одлази у полицијску станицу да тужи свог мужа. Она каже да је њен муж годинама физички и емоционално злоставља. Претходне ноћи оптужио је Ану да има аферу са колегом на послу. Агресивно је зграбио њен мобилни телефон и одбио да га врати. Када је Ана покушала да узме телефон, муж ју је одгурнуо и пала је на сто. На њеној надлактици је видљива велика модрица.

Барбара одлази у полицијску станицу да пријави пљачку. Претходне ноћи, када се враћала кући са железничке станице, иза ње се појавио мушкарац и узео јој мобилни телефон из руке. Нема појма ко је тај човек, али може да идентификује неке од његових карактеристика. Покушала је да задржи телефон, али је у борби гурнута на земљу. На њеној надлактици је видљива велика модрица.

Студија случаја 2

Јавни тужилац тренутно ради на предмету који се односи на сексуално насиље. Жртва Ц каже да је силована на забави. Постоје форензички докази да су и Ц и оптужени били у алкохолисаном стању у то време. Тужилац је два пута интервјуисао Ц и сада је, три месеца након претходног састанка, позива на додатни разговор. У овом интервјуу, Ц је узнемирена чињеницом да је видео који приказује оптуженог како врши сексуални чин над њом кружио интернетом. Она даје нејасне одговоре на питања тужиоца, чини се да има пропусте у памћењу и даје неке изјаве које су у супротности са њеним ранијим приказом догађаја. Тужилац одлучује да одустане од случаја због сумње у кредибилитет жртве и недостатка јасних доказа.

Студија случаја 3

У случају развода, бивши муж полаже искључиво право власништва над породичном фирмом. Суд узима у обзир историју запослења бившег мужа, приходе и стицање имовине, као и чињеницу да је бивша супруга давала ограничене финансијске доприносе за издржавање породице или рад фирме. Бивши муж је био запослен са пуним радним временом током целог брака. Бивша супруга је радила пола радног времена као рачуновођа за фирму неколико година, али је такође имала периоде незапослености када су њихова деца била мала и када је бринула о својим старим родитељима. Вредност заједничке брачне имовине, укључујући и фирму, процењена је на преко 5,6 милиона евра. Судија утврђује да финансијске потребе бивше жене (издржавање) износе 110 000 евра и то поставља као паушални износ. Остатак имовине остаје код бившег мужа.

- b. Ученик треба да преиспита одредбе о равноправности и недискриминацији у националном законодавству (ово може бити национални закон који успоставља једнакост између жена и мушкараца или закони који забрањују дискриминацију на основу пола или рода). Ученик тада размишља о разликама између формалне (*de jure*) једнакости и суштинске једнакости – узимајући у обзир најјасније примере неједнакости или дискриминације према женама у њеном/његовом друштву (тј. разлике у платама, родне улоге, насиље над женама итд.).

Области за дискусију

(a)

- ▶ У студији случаја 1 (Ана и Барбара), које су сличности у погледу релевантног закона и могућих одговора органа за спровођење закона (или других правних стручњака)? Које су кључне разлике и шта *разлике* сугеришу у смислу правног одговора? Замислите потенцијалне исходе ако се ова два инцидента третирају на суштински исти начин или ако се третирају другачије? Које би могле бити негативне и позитивне последице постојања истог или различитих приступа? Шта би требало да буде укључено у родно осетљив приступ?
- ▶ У студији случаја 2 (случај особе Ц), размислите о поступцима и одлукама тужиоца које би могле бити проблематичне и нису родно осетљиве. Шта их чини „родно слепима“? Који су начини на које је тужилац могао другачије да приступи случају који би одговарао ситуацији и искуству жртве?
- ▶ У трећој студији случаја (случај развода), да ли мислите да би одлука судије промовисала једнакост или неједнакост у погледу исхода? Како су вредновани доприноси мужа и жене? Ако

се нефинансијски доприноси жене (тј. подизање деце, брига о члановима породице и обављање кућних обавеза) не вреднују у истој мери као финансијски доприноси, какав је резултат у смислу заштите права жена? Да ли у овом случају мислите да је грађанско право / судска одлука дискриминаторна или родно слепа? Објасните зашто.

(б)

- ▶ Који су примери родне неједнакости у вашој земљи? Који су структурни фактори који подупиру ове неједнакости или доводе до дискриминације на основу пола/рода?
- ▶ Размислите о томе како дискриминација и неједнакост могу утицати или деловати на исходе судских процеса. Размислите о примерима како се друштвена очекивања за жене/мушкарце, родне улоге и стереотипи могу пренети у правне процесе на начин који води до неједнаких исхода. Шта је потребно да се такве ситуације исправе?
- ▶ Родна осетљивост значи признавање постојања родних јазова и структурних неједнакости и осетљивост на различите потребе жена и мушкараца у правним системима. Да ли можете да се сетите неких примера родно осетљивог одлучивања из свог личног искуства или у правним одлукама са којима сте упознати?
- ▶ Дали је по вашем мишљењу примена родно осетљивог приступа изазов у вашем професионалном раду? Ако јесте, зашто и шта конкретно представља највеће изазове?

Савети за прилагођавање

- ▶ Ова сесија би се могла водити као усмеравана саморефлексија између ментора и ученика, или би се могла одржати групна дискусија са неколико ученика како би се укључило више различитих мишљења и сугестија.
- ▶ Дискусија о родним неједнакостима у делу б могла би да се настави након сесије 2. Ако ученик има проблема да идентификује родне диспаритете који постоје у земљи или не верује да постоје области неједнакости између жена и мушкараца, било би корисно да се ментор унапред припреми и прибави податке и истраживања за преглед са учеником.
- ▶ Ако ученик сматра да је тешко да концептуализује шта се подразумева под применом родне перспективе или родно осетљивим концептом, можда би било корисно користити метафору стављања „наочара родне равноправности“. Ово је фраза коју је сковало финско Министарство за социјална питања и здравље да опише процес активног испитивања закона, доношења одлука, програма, пројеката итд. да би се видело да ли би они евентуално могли другачије утицати на жене и мушкарце из родне перспективе и да би се испитале разлике у потребама и приоритетима жена и мушкараца? „Наочаре родне равноправности“ значе да користите нову перспективу да бисте погледали познате ствари.

Ресурси

Уколико је ученицима тешко да идентификују области у којима се жене суочавају са дискриминацијом у својој земљи, следеће им може пружити додатне информације:

Националне студије Савета Европе о препрекама, правним лековима и доброј пракси за приступ правди за жене за следеће земље: Јерменија, Азербејџан, Грузија, Република Молдавија и Украјина
[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Национални извештаји и закључна запажања Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена
<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx>
(претражите под Информације специфичне за земљу)

Сесија 4: Истраживање препрека правосуђу за жене

Ова сесија има за циљ да подстакне ученике да размотре препреке правосуђу са којима се жене сусрећу на конкретнији и мање апстрактан начин и да идентификују најкритичније препреке женама у њиховој земљи/јурисдикцији.

Односи се на

Материјал се односи на поглавље 1, одељак 1.1 *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и модул 1 курса HELP.

Циљеви учења

Ученик разматра уобичајене препреке правосуђу и може да разликује оне које се односе на све кориснике правосуђа, оне које утичу само на жене и оне које имају посебно негативан утицај на жене. Штавише, ученици треба да разумеју како се укрштају правне и институционалне баријере и друштвено-економске и културне баријере за жене.

Очекивани утицај

Ученици ће моћи да идентификују специфичне препреке за приступ правди за жене које су карактеристичне за њихову државу и правни систем. Након тога, ученици треба да планирају конкретне радње које могу предузети у својим праксама које могу ублажити неке од ових баријера, сагледавајући конкретно област права у којој раде. Ученици би требало да стекну увид у чињеницу да правни стручњаци такође могу да предузму кораке да смање утицај социоекономских и културних баријера – а да притом не морају нужно да елиминишу ове баријере.

Садржај/теме

- a. Радећи самостално, ученици се могу осврнути на своју праксу и израдити листу (i) правних и институционалних баријера и (ii) друштвено-економских и културних баријера које преовлађују у њиховим правним системима. Могу се осврнути на утицај ових баријера на жене и мушкарце. Ова вежба се такође може урадити у групном окружењу као врста „олује идеја“ („brainstorming“). Алтернативно, ментор може да пружи отворену листу препрека (примера), о којима ће ученик или група ученика да размисли и да дода нове.
- b. Након категоризације и детаљније дискусије о примарним препрекама правосуђу, ученика или групу ученика треба упутити да размотре које би радње лично могли да предузму како би ублажили препреке у приступу правди за жене.

Вежбе

- a. Ученици могу да се упознају са графиконом у наставку који представља различите начине категоризације препрека правосуђу и разговарају о томе да ли одражава њихова сопствена искуства.

Затим, ментор може ученицима дати отворену листу уобичајених препрека правосуђу, и они могу разговарати у коју категорију их треба ставити (као и да ли се сматрају правном или институционалном баријером или социоекономском или културном баријером). Ученике треба охрабрити да „распакују” шта је укључено у ове баријере и зашто представљају проблеме, јер се често не уклапају у једну категорију. Важније је да ученици размотре шта је укључено у сваку баријеру него да је категоришу.

Ограничена финансијска средства (додатно, високе правне таксе)
 Недовољна заступљеност жена у правним професијама
 Дискриминаторно законодавство
 Неповећење у правне институције
 Низак ниво образовања (тј. недостатак свести о својим законским правима)
 Недостаци у законодавству (тј. кршења људских права која нису решена законом)
 Стварање родних стереотипа
 Ограничена обука за правне стручњаке (на пример, о насиљу над женама)
 Статус мањине
 Неприступачна инфраструктура (тј. зграде суда без рампи, недостатак материјала за слабовиде и сл.)
 Корупција (тј. недостатак одговорности)
 Неједнак терет бриге (нпр. одговорности за бригу о деци)
 ....

- b. Ученици могу да осмисле табелу или контролну листу у којој ће записати своја размишљања о томе како би могли да се позабаве препрекама које имају посебан утицај на жене, а које су идентификовали као посебно релевантне. Треба их подстаћи да стратешки размисле о ономе што могу да ураде, али и да погледају даље од законских и институционалних баријера и да размисле о преузимању проактивне улоге. Узорци категорија су у наставку.

Контролна листа:

Шта се може одмах урадити у мом послу? (ово су краткорочна решења)

- ▶ *Израдити и дистрибуирати информативне билтене о законским правима у мом тужилаштву или суду*
- ▶ *Проверите са странкама у парници (жртвама, сведоцима) да ли су се договориле о бризи о деци пре заказивања састанака или саслушања*
- ▶ *Будите свесни и уздржите се од ослањања на родне стереотипе*

На чему бих могао да радим са другим правним стручњацима? (ово захтева дугорочну посвећеност)

- ▶ *Осмислити континуиране правне едукативне курсеве који покривају питања женских права*
- ▶ *Прегледајте праксе запошљавања, ангажовања и унапређења у мојој институцији (користећи родну перспективу / „наочаре родне равноправности“)*
- ▶ *Постаните ментор и промовишете родну осетљивост!*

Где могу да добијем своју стручност? (ово су активности које се могу предузети на дужи рок)

- ▶ *Залагати се за проширење услуга бесплатне правне помоћи (тј. укључити жртве насиља у породици)*
- ▶ *Рад у локалним адвокатским коморама или другим организацијама како би се истакли позитивни судски исходи, транспарентност и ефикасност правног система*
- ▶ *Рад са медијима ради бољег разумевања јавности о томе како правни систем може заштитити женска права*

.....

Области за дискусију

- a. Који су најчешћи разлози због којих се људи не обраћају правосудном систему када су им права повређена? Постоје ли различити разлози за жене и мушкарце?

Позивајући се на материјал (из приручника за обуку или онлајн курса HELP), које (i) правне и институционалне баријере и (ii) друштвено-економске и културне баријере видите у правном систему у којем радите? (направите листу). Гледајући ову листу, да ли су неке баријере чешће за жене или имају посебно негативан утицај на жене? Проведите неко време дубље размишљајући како ће одређена област неједнакости на крају утицати на приступ правди (тј. ако жене преузму већи терет бриге о деци, какав је утицај на то: када би могле да иду на суд или да се састану са тужиоцем? Њихову одлуку да покрену случај развода или да сарађују у кривичном гоњењу за насиље у породици?)

Да ли постоје неке препреке правосуђу за жене које се чешће примећују у кривичним него у грађанским предметима? Шта је са другим областима правосуђа (нпр. управно право, породично право)? Разговарајте о потенцијалним утицајима одређене баријере (тј. недостатак „правне писмености“ / знања о нечијим правима).

- b. Узимајући у обзир различите препреке женама које сте идентификовали, шта мислите да је потребно да се ова баријера елиминира или барем да се смањи њен утицај (размислите или дискутујте ако сте у групном окружењу)?

Да ли видите неке обрасце у врстама одговора који су потребни?

Где видите потенцијалну улогу за себе у помагању у ублажавању било које од ових препрека?

Имајте на уму да ментор треба да подстакне ученике да стратешки размишљају о томе шта би могли да ураде краткорочно и где могу да постану активнији у својим професијама у средњем року и да утичу на дугорочне промене. Могло би бити корисно охрабрити ученике да направе графикон где могу да категорично ове краткорочне, средњорочне и дугорочне обавезе/промене које могу да учине.

Савети за прилагођавање

- ▶ Ова сесија би се могла ефикасно користити као групна дискусија између ментора и неколико ученика као начин да се изнесу различите перспективе о утицају одређених баријера на жене и мушкарце. Могла би се укључити и неформална „олуја идеја“ на тему шта се може учинити да се побољша правосудни систем за жене. Уколико ученици представљају различите области правосуђа (грађанско и кривично), дискусија би била обogaћена. Али чак и ако то није случај, ментор може поставити питања о различитим пољима правне праксе како би проширио дискусију.

Ресурси

Националне студије Савета Европе о препрекама, правним лековима и доброј пракси за приступ правди за жене за следеће земље: Јерменија, Азербејџан, Грузија, Република Молдавија и Украјина
[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Сесија 5: Приступ правди у случајевима насиља над женама

Ова сесија подстиче ученике да пажљивије сагледају препреке правосуђу са којима се жене жртве родно заснованог насиља (посебно насиља у породици) сусрећу у правном систему. У идеалном случају, ова сесија би уследила након сесије 4, тако да се ученици могу осврнути на резултате свог рада и дискусије са те сесије.

Односи се на

Материјал је заснован на концептима који су представљени у модулу 1 (одељак 1.1.3) *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и истражени детаљније у модулу 5 курса HELP о приступу правди за жене.

Циљеви учења

Ученик треба да боље разуме како препреке правосуђу доприносе одустајању у случајевима насиља над женама (конкретно, феномен да такви случајеви „испадају“ из правног система на путу од кривичне пријаве до правоснажне пресуде и изрицања казне). Ученици треба да науче како радње или нечињење правних стручњака дуж овог „ланца правосуђа“ утичу на приступ правди за жене. Ученици такође треба да размисле о томе како стандарди постављени у Конвенцији Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) имају за циљ да повећају приступ жена правди.

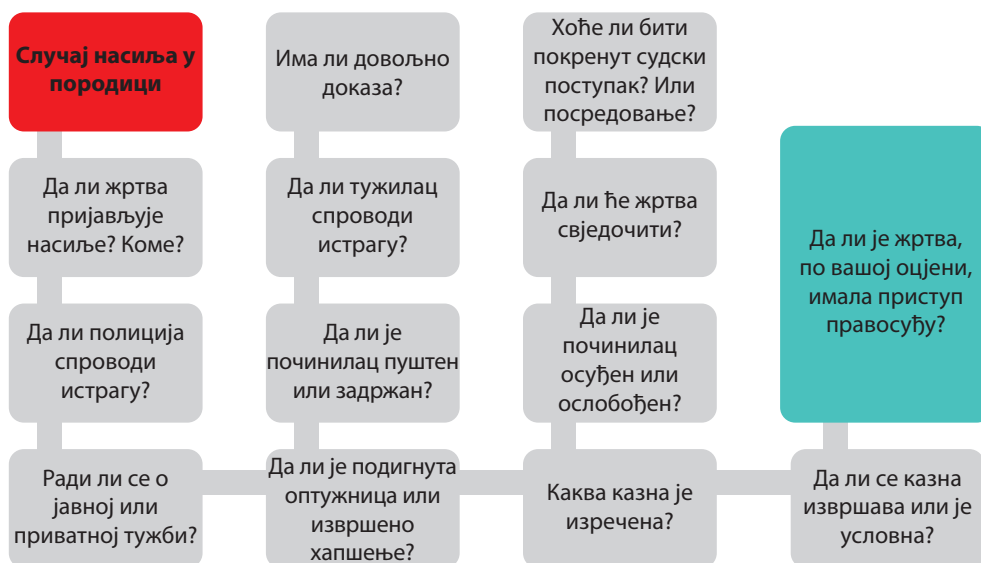
Очекивани утицај

Ученици ће моћи да идентификују препреке правосуђу за жртве насиља над женама и препознаће да су те препреке међусобно повезане (нпр. неадекватна полицијска истрага утиче на рад тужилаца; неадекватан рад тужилаца може довести до ослобађајућих пресуда). Ученици би требало да стекну увид у своју улогу у оквиру правосудних ланаца и важност координисаних приступа, као што је наведено у Истанбулској конвенцији.

Садржај/теме

- a. Ученик, као појединац или група ученика који раде заједно, треба да се упозна са појмом „ланца правосуђа“ у кривичном случају насиља над женама (видети страну 18 *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* или рад кроз модул 5 онлајн курса). Типичан правосудни ланац у овом случају почиње првим контактом који жртва има са правосудним системом (обично интеракцијом са полицијом) и завршава се изрицањем казне у кривичном предмету и/или процесима након суђења. Ланац правосуђа се може визуелно представити као низ корака са питањима и последицама везаним за сваки корак. Могао би изгледати отприлике овако:

ВЈЕЖБА О ПРАКСИ ПРАВОСУДНОГ ОРГАНА

У свакој фази правосудног ланца, одговори различитих органа за спровођење закона и правних професионалаца ће утицати на исход за жртву – или заустављање случаја или напредовање случаја дуж ланца. Сваки корак се може формулисати помоћу да/не питања (нпр. „Да ли тужилац наставља са кривичним пријавама – да/не?“), а затим разматрањем утицаја сваке одлуке.

- b. Ученици могу да замисле сценарио / хипотетички случај насиља над женама са којим су упознати и на којем раде кроз сваки корак у ланцу правосуђа питајући се какав би био исход у зависности од тога како релевантни правни стручњак реагује (било да унапређује случај дуж ланца или зауставља случај). Ученик треба да претпостави да жртва има легитимно потраживање према домаћем закону; сврха није да се процени правни случај, већ да се разуме како одлуке у различитим фазама могу спречити жртву да приступи правди.

Алтернативно, ученици могу да проуче чињенице случаја Володина против Русије (Европски суд за људска права, пресуда од 9. јула 2019.⁶) и да их упореде са радњама/нечињенима релевантних органа за спровођење закона и правних стручњака до фазе правосудног ланца, посматрајући последице по жртву. Имајте на уму да чињенице случаја Володина неће заузети цео ланац правосуђа – што значи да ће се завршити пре него што случај оде на суђење.

- c. Након коришћења правосудног ланца за идентификацију случајева одустајања и разговора о различитим исходима у узорку случаја насиља над женама, ученик се може позвати на Истанбулску конвенцију, првенствено Поглавље 6 о истрази, кривичном гоњењу, процесном праву и заштитним мерама и Поглавље 2 члан 7 о координацији. Проучавајући обавезе утврђене Истанбулском конвенцијом, ученик може да усклади мере потребне за спречавање одустајања (и побољшање приступа жена правди!) у различитим тачкама у ланцу правосуђа.

Ментори, пажња!

Ова сесија користи одлуку Европског суда за људска права која се тиче Русије. Пазите да ученици не схвате погрешно задатак. Коришћење стварног случаја из друге јурисдикције није у сврху поређења или критике како различите државе реагују на насиље над женама. Уместо тога, случајеви о којима одлучује Суд покрећу питања која су проблематична за многе државе чланице Савета Европе. Овај случај је одабран јер има елементе који су типични за многе земље.

6. Доступно на: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>

Вежбе

- a. Ученици се упознају са узорком графикана који је дат у приручнику за обуку (или изнад) о правосудном ланцу, прегледају вежбу ланца правосуђа у Модулу 5 онлајн курса HELP или осмишљавају ланац правосуђа који одговара одређеном облику насиља над женама који им је познат.
- b. Затим, ученик може да размотри хипотетички случај („типичан“ случај из њихове праксе) или да ради са стварним случајем у својој земљи. Генерално се препоручује да ученици не користе случај са којим су упознати јер могу да превиде неправилне радње/нечињења у својим правним системима или да нерадо идентификују пропусте одређених професионалних група. Коришћењем случаја из друге јурисдикције (овде се предлаже случај *Володина* из Руске Федерације), ученици могу да разговарају о државним пропустима на отворенији и „безличан“ начин. Међутим, ученике треба охрабрити да оду даље од случаја *Володина*, што значи да истраже друге хипотетичке исходе да је случај отишао на суђење. Задатак за ученика је да проради сваку „карику“ у ланцу правосуђа идентификујући шта се десило (или шта је пошло наопако) у свакој фази и размотри утицај сваког исхода на следећу карикату у ланцу и, на крају, на могућност приступа правди за жртву.
- c. Након што се размотри правосудни ланац и уоче тачке одустајања (нпр. када је полиција одбила да покрене кривичну истрагу, то је значило да је жртва била изложена даљем физичком насиљу и претњама од стране њеног супруга), ученик треба да прегледа Истанбулску конвенцију. Следећи задатак је да се размотри који су специфични захтеви Истанбулске конвенције релевантни у којим тачкама ланца правосуђа. Доћи ће до преклапања и понављања (нпр. требало је да органи за спровођење закона изврше процену ризика – члан 51 Истанбулске конвенције. Да је то учињено, вероватан исход би био...).

Области за дискусију

- a. Које су опште „карике“ у ланцу правосуђа које укључују кривични случај насиља над женама на основу ваше праксе (имајте на уму да се ово може разликовати у зависности од облика насиља)? Размислите прво о томе како жртве обично привлаче пажњу правосудног система. У којој фази се већина случајева насиља над женама завршава – осудом? Ослобађајућа пресуда? Или нешто друго?

Да ли вам је познат концепт одустајања у таквим случајевима? Да ли је ученик уочио неке податке о овој појави?

- b. Прегледом случаја *Володина* (или другог случаја који ће изабрати ментор и ученик), систематски прођи кроз сваку „карику“ у ланцу, замишљајући какво је искуство госпође *Володине* са правосудним системом. За сваку фазу питајте: *Шта се догодило?* (Које је радње предузела гђа *Володина* и које су радње предузели или нису предузели релевантни органи за спровођење закона/правни стручњаци?) *Која је била последица у смислу унапређења или заустављања случаја? Које друге радње су могле бити предузете које би промениле исход?*

- c. Направите листу кључних тачака одустајања које сте идентификовали, узимајући у обзир и фазу у ланцу и релевантне органе за спровођење закона / правне стручњаке који су били укључени. Имајте на уму да концепт „ланца правосуђа“ показује како је сваки део система повезан са следећим, тако да не фокусирасте пажњу само на једну професионалну групу! Уместо тога, размислите о њиховој интеракцији (нпр. како тужиоци обавештавају полицију о томе које доказе треба прикупити у фази истраге?)

Сада размотрите Истанбулску конвенцију, посебно обавезе које се тичу истраге и кривичног гоњења. Које конкретне мере би могле да спрече одустајање или ескалацију/понављање насиља? Које мере би побољшале приступ правди за жртве насиља над женама (нпр. гђа *Володина*) и како би ублажиле или уклониле типичне препреке правосуђу?

Савети за прилагођавање

- Ова сесија је осмишљена на тему „типичног“ случаја насиља у породици. Али вежба би се подједнако могла применити и на друге облике насиља над женама, као што су силовање,

сексуално узнемиравање, ухођење, злочини засновани на части, итд. Ментор може са учеником разговарати о областима кривичног права у којима има највише искуства. Ако су већ упознати са концептом ланца правосуђа, ученицима би могао бити користан изазов да размотре како би облик насиља над женама на којем нису интензивно радили могао да се одвија кроз ланац. С друге стране, ако им је идеја ланца правосуђа нова, препоручљиво је да користе „типичан“ случај насиља над женама који им је познат.

- ▶ Постоји неколико пресуда Европског суда за људска права које се тичу насиља над женама, и све се могу користити у ланцу правосуђа. Алтернативно, ментор може осмислити хипотетички случај како би истакао одређена питања за ученика (нпр. у вези са специфичним поступцима тужилаца или судија).

Ресурси

Пресуда Европског суда за људска права у случају *Володина* доступна је овде:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>

Текст Истанбулске конвенције доступан је на свим језицима Савета Европе овде:
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Поред курса HELP о приступу правди за жене, ученици ће можда желети да се упишу на HELP курс о насиљу над женама и насиљу у породици како би детаљније истражили ову тему. Овај курс такође укључује модул о приступу жена правди. Доступан је на неколико језика⁷.

Публикација *Progress of the World's Women: In Pursuit of Justice* садржи поглавље о концепту правосудног ланца (поглавље 2), са студијом случаја из Бугарске (*Бевака и С. против Бугарске*, Европски суд за људска права, 2008⁸) и информације о одустајању у случајевима силовања на основу студија спроведених у Јужној Африци.

(UN Women, 2011). Dostupno na nekoliko jezika: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>

Публикација *Resource book for trainers on effective prosecution responses to violence against women and girls* садржи поглавље о препрекама женама у приступу кривичном правосуђу са примером вежбе за ланац правосуђа (стр. 102) који би могао бити користан референтни материјал.
https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Gender/16-09583_ebook.pdf

7. <http://help.elearning.ext.coe.int>.

8. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a32ab>

Сесија 6: Примена међународног права о правима жена у домаћим судовима

Сврха ове сесије је јачање вештина практичара за ефикасну примену међународних правних стандарда у домаћим правним поступцима.

Односи се на

Ова сесија се логично надовезује на материјал представљен у поглављу 2 *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и модул 2 курса HELP, а оба су прегледи релевантног међународног права (и тврдог [правно обавезујућег] и меког права, УН, Савета Европе и Европске уније).

Циљеви учења

Ученик треба да научи како да примењује међународне правне стандарде у својој редовној пракси ради заштите права жена. Требало би да разуме који уговори или конвенције (укључујући меко право) могу бити применљиви на одређене случајеве и процедуру за њихово увођење у правне случајеве.

Очекивани утицај

Чак и ако су ученици већ упознати са међународним правним стандардима релевантним за питања женских права, можда неће знати како да примене ове стандарде у својој свакодневној пракси. Ученику ће бити лакше да се позива на међународне стандарде људских права који се односе на жене, посебно у областима у којима можда недостаје домаће законодавство.

Садржај/теме

Ова сесија би могла да функционише као усмеравано самостално учење у којем ученик истражује процедуру за примену међународног права у њеној/његовој јурисдикцији.

Вежбе

Вежбе могу бити у облику секвенцијалних задатака, као што следи:

- a. Прегледајте изворе права у оквиру националног правног система и посебно применљивост међународног права (да ли се оно третира на исти начин као и национални закон у домаћим поступцима?).
- b. Идентификујте где у националном закону постоје празнине које се решавају међународним правом (уговорима и меким правом) – које се односе на права жена или родна питања.
- c. Прегледајте јуриспруденцију и правну праксу како бисте пронашли примере домаћих судова који тумаче примену међународног права или се ослањају на њега.
- d. Идентификујте неколико специфичних начина на које би ученик могао да покуша да уведе међународне стандарде у своју праксу.

Области за дискусију

- a. Да ли је међународно право додатни или обавезујући извор права? Да ли постоје разлике у применљивости уговорног права (тврдо право) и меког права? Који су процесни аспекти коришћења различитих извора права?
- b. Након прегледа основних инструмената о људским правима који се односе на права жена (нпр. путем онлајн курса HELP или путем додатних материјала), која питања сте идентификовали која су детаљније обрађена у међународном праву него у домаћем праву? Или у којим областима

мислите да би посебно међународно право пружило додатне информације о томе како најбоље заштитити права жена?

- c. Како се у домаћим случајевима обично помиње међународно право? У којим областима закона?
- d. Где би било могуће позвати се на међународно право или стандарде у, на пример, развијању правних аргумената, представљању правног образложења или у пресудама? Можете ли да замислите конкретне могућности за коришћење међународног права у случајевима који се тичу женских права?

Савети за прилагођавање

- ▶ Уколико ментор утврди да су ученику потребне додатне смернице, ова сесија би се могла представити на други начин. Ученик може да изабере случај из своје праксе или онај који му је познат (предмет који се тиче женских права и идеално сложен случај). Може да идентификује све релевантне националне законе који су цитирани. Затим може да прегледа кључне међународне уговоре (Европска конвенција о људским правима [ЕКЉП], Истанбулска конвенција, Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена [CEDAW], итд.) и пронађе где постоје области преклапања или разлике. Нарочито могу да утврде где међународни стандарди унапређују правне аргументе у случајевима који се тичу кршења права жена?
- ▶ Ако није могуће пронаћи један случај који је прикладно сложен, ментор може осмислити хипотетичке случајеве који се заснивају на различитим областима права.

Ресурси

Уколико би ученици желели да прегледају основне документе који се односе на права жена, овде могу пронаћи сажетке за системе Савета Европе и УН:

Стандарди и механизми СЕ о родној равноправности
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/standards-and-mechanisms>

Women's Rights are Human Rights, Канцеларија Високог комесара за људска права УН (2014)
<https://www.ohchr.org/Documents/Events/WHRD/WomenRightsAreHR.pdf>

Ако је ученицима тешко да идентификују области у којима домаћи закон (или пракса) не штити на адекватан начин права жена у њиховој земљи, могли би да преиспитају пресуде Европског суда за људска права. Пресуде пружају увид у то где је Суд утврдио да национални закон и/или пракса нису у складу са међународним стандардима (тј. Европском конвенцијом о људским правима) који би се могли применити на друге државе чланице. Ове пресуде су сажете у брошурама Суда, које се периодично ажурирају:

Брошура о родној равноправности:
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

Брошура о насиљу у породици:
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

Брошура о насиљу над женама:
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

Одељење за родну равноправност је такође саставило праксу Европског суда за људска права о питањима родне равноправности:
<https://rm.coe.int/compilation-echr-case-law-1-august-2019/168096d977>

Националне студије Савета Европе о препрекама, правним лековима и доброј пракси за приступ правди за жене за следеће земље: Јерменија, Азербејџан, Грузија, Република Молдавија и Украјина могу се такође прегледати:
[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":0}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Сесија 7: Рад са судском праксом

Сврха ове сесије је да се ученик ангажује у раду са стварним случајевима како би се истражило како би се правни исходи могли разликовати да су били предмет парнице у њеној/његовој земљи.

Сесија има два „пута“ – (случај А) рад са случајем дискриминације на основу пола, за практичаре грађанског права и (случај Б) рад са случајем насиља над женама, за практичаре кривичног права. Ментор треба да одлучи са учеником са којом врстом предмета ће радити и о којој ће разговарати. Такође је могуће радити на оба случаја.

За **грађанскоправни случај**, сврха је да се омогући ученицима да истраже како треба водити судски поступак у случају дискриминације на основу пола/рода, посматрајући стандарде, питања доказа и доказе који су потребни за пребацивање терета доказивања.

За предмет **кривичног права**, сврха је да ученици истраже како би се о случају из земље која није ратификовала Истанбулску конвенцију одлучило другачије (или који би правни аргументи били другачије изнесени) да је земља била потписница Конвенције.

Односи се на

Ова сесија се заснива на правним концептима који су представљени у различитим одељцима *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и курса HELP. За случај који се тиче дискриминације (Случај А), референтни материјал се може наћи у модулу 1 (одељак 1.3) и модулу 4 (одељак 4.3 о доказним питањима). Модул 3 HELP курса је о дискриминацији на основу пола и рода.

За случај који се односи на насиље над женама (случај Б), референтни материјал се налази у модулима 3 и 4 *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене*, као и у модулима 2 и 5 курса HELP.

Циљеви учења

Ученици треба да стекну праксу у примени међународних стандарда који се можда не користе уобичајено у њиховим земљама. Размишљајући о међународној пракси, ученици треба да науче где међународно право нуди заштиту за кршење права и стандарда који нису увек обухваћени домаћим правом.

Очекивани утицај

Ученици ће стећи увид у релевантност међународног права и стандарда. Они ће такође моћи да вежбају како могу да износе правне аргументе засноване на сопственом националном праву, као и на међународном праву.

Садржај/теме

Предлаже се да се обрасци чињеница које ученици проучавају заснивају на стварним комуникацијама које је прегледао Комитет CEDAW. Преглед од стране Комитета није судски процес, али укључује позивање на национални закон и процедуру. Ученик треба да размотри случајеве и налазе Комитета CEDAW. Затим, ученик треба да разговара о томе како ће се о истом предмету судити и одлучивати у његовој/њеној надлежности. Ученик треба да развије сопствене правне аргументе, позивајући се на домаће право, као и на било које релевантно међународно право. Предлаже се да се ученицима прво дају чињенице (из саопштења Комитету CEDAW), а затим да се прочитају закључци Комитета – након што изнесу сопствене правне аргументе.

Ментори, пажња!

Ова сесија користи одлуке Комитета CEDAW које се тичу Словачке и Русије. Пазите да ученици не схвате погрешно задатак. Коришћење притужби из других јурисдикција није у сврху поређења или критике како различите државе реагују на насиље над женама. Уместо тога, ови случајеви укључују правна питања која су проблематична за многе земље у Савету Европе.

Случај А: Дискриминација по основу пола

На основу чињеница из саопштења Д. С. (Словачка) Комитету CEDAW.

Предмет се односи на отпуштање Д. С. са посла након одласка на породично одсуство. Д. С. је тврдила да је била предмет дискриминације на основу пола од стране свог послодавца.

Ученик треба да прочита чињенице и притужбу и развије теорију случаја, утврди применљиво право (као да се случај води у сопственој држави ученика), идентификује потенцијалне облике доказа, размотри доказе који су довољни за утврђивање *prima facie* случаја и да пребаци терет доказивања, као и да донесе пресуду као да се предмет суди у правном систему ученика. Тек тада, ученик треба да размотри закључке Комитета CEDAW. У овом случају, Комитет је утврдио да је постојала дискриминација кршењем CEDAW.

Случај Б: Насиље над женама

На основу чињеница из саопштења особа А и Б (Руска Федерација) Комитету CEDAW.

Случај се односи на А и Б које су обе биле изложене насиљу у породици и тврдиле су да држава није испунила своју обавезу дужне пажње, односно да истражи и кривично гони починиоце насиља.

Ученик треба да прочита чињенице и развије теорију случаја, утврди применљиво право (као да се случај води у сопственој држави ученика), идентификује потенцијалне облике доказа и области истраге/кривичног гоњења, као и да донесе пресуду као да се предмет суди у правном систему ученика. Тек тада, ученик треба да размотри закључке Комитета CEDAW. У овом случају, Комитет је утврдио да је било кршења CEDAW, узимајући у обзир и неколико општих препорука Конвенције.

Имајте на уму да у време овог саопштења Русија није ратификовала Истанбулску конвенцију. Један од задатака ученика требало би да буде тражење потенцијалних кршења Истанбулске конвенције.

Вежбе

Упутства за ученике за случај А

Вежба може бити у облику секвенцијалних задатака, као што следи:

- Прегледајте само чињенице случаја о дискриминацији на основу пола (овде, у вези са запошљавањем).
- Размотрите чињенице случаја у контексту ваше надлежности. Изложите правне аргументе за случај дискриминације на основу пола, ослањајући се на релевантно домаће право, као и на међународне стандарде (све за које ученик сматра да су применљиви).
- Идентификујте могуће облике доказа. Може се ићи даље од оних које се помињу у чињеницама самог случаја. Ученик треба да размисли о томе који ће облици доказа бити довољни да представи *prima facie* случај, а затим да пребаци терет доказивања на окривљеног/послодавца да докаже да одлука о раскиду радног односа није била дискриминаторна.
- Ученик и ментор могу разговарати о правним аргументима и доказима. На крају, ученик треба да преузме улогу судије и дође до потенцијалне пресуде.
- Последњи корак је преиспитивање одлуке и препорука Комитета CEDAW, узимајући у обзир да ово није обавезујућа правна пресуда. У овом тренутку, ментор и ученик би могли да разговарају о разликама да је овај случај (а) разматран пред судом у земљи ученика или (б) разматран пред Европским судом за људска права, са идејом да се утврди да ли постоје неадекватности у праву у домаћем правном окружењу на које се односи међународно право.

Упутства за ученике за случај Б

Вежба може бити у облику секвенцијалних задатака, као што следи:

- a. Прегледајте само чињенице случаја о насиљу над женама (овде о насиљу у породици)
- b. Размотрите чињенице случаја у контексту ваше надлежности. Одредите који би се закони применили на овај случај (и кривично право и кривични поступак, као и потенцијално грађанско или управно право).
- c. Који међународни стандарди би се применили на чињенице у овом случају? Имајте на уму да Руска Федерација није била потписница Истанбулске конвенције у време када је случај разматран. Али ученик треба да приступи овом случају као да је држава обавезана Конвенцијом. Такође размотрите све друге важеће међународне стандарде.
- d. Идентификујте доказе о нечињењу државе из случаја. Такође идентификујте друге радње које је полиција или тужиоци требало да предузму, да се овај случај догодио у вашој земљи.
- e. Ученик и ментор могу разговарати о правним аргументима и доказима о нечињењу државе. На крају, ученик треба да преузме улогу судије и дође до потенцијалне пресуде.
- f. Последњи корак је преиспитивање одлуке и препорука Комитета CEDAW, узимајући у обзир да ово није обавезујућа правна пресуда. У овом тренутку, ментор и ученик би могли да разговарају о разликама да је овај случај (а) разматран пред судом у земљи ученика или (б) разматран пред Европским судом за људска права, у вези са истим чињеницама, али у земљи која је ратификовала Истанбулску конвенцију.

Области за дискусију

За случај А

- a. Након читања чињеница које је доставио аутор (Д. С.), да ли постоје разлике у томе како национални закон у овом случају (овде, Словачка) и у вашој земљи третира дискриминацију на основу пола (или рода)? Које су то разлике?
- b. Стављајући себе у улогу адвоката Д. С., који закон важи за случајеве дискриминације у вашој земљи?
- c. На које међународне правне стандарде би се могло позвати? Размислите о CEDAW као и о конвенцијама Савета Европе.
- d. Након што прочитате запажања државе уговорнице („одбрана“) и коментаре подносиоца притужбе, који су потенцијални облици доказа које би подносилац притужбе могао да изнесе и које би држава („окривљени“) могла да пружи (можете да направите листу)? Будите креативни и размишљајте ван чињеница случаја и размотрите доказе који су доступни у вашој земљи. Који докази би били довољни да Д. С. направи *prima facie* случај према домаћем законодавству? Размислите о другој судској пракси са којом сте можда упознати. Ако је на ово питање тешко одговорити, имајте то на уму када касније будете разматрали шта је Комитет CEDAW утврдио о томе да ли је терет доказивања пребачен.
- e. Сада, стављајући се у улогу судије, шта бисте одлучили, односно како бисте објаснили пресуду у корист Д. С. (у погледу налаза да ју је њен послодавац дискриминисао)?
- f. Размотрите закључке Комитета CEDAW. Имајте на уму да је Комитет утврдио кршења Конвенције. Да ли мислите да би пресуда била иста када би се овај случај разматрао у вашем правном систему? Или ослањајући се само на домаће право или позивајући се и на међународно право (као што је CEDAW)? Да ли бисте очекивали разлике да је овај случај разматрао Европски суд за људска права, ослањајући се на Европску конвенцију о људским правима?

За случај В

- a. Након читања чињеница које су доставили аутори (А и Б), да ли постоје разлике у томе како национални закон у овом случају (овде, Руска Федерација) и у вашој земљи третира насиље у породици? Које су то разлике?
- b. Стављањем себе у улогу адвоката особа А и Б, који закон се примењује на случајеве насиља у породици у вашој земљи (размотрите кривично право, кривични поступак, управно и грађанско право)? Да ли у вашој земљи постоје правни лекови који нису били доступни особама А и Б?

- c. Које би правне обавезе полиције или тужиоца биле обухваћене да се овај случај догодио у вашој земљи?
- d. Замислите да су се чињенице овог случаја десиле у држави која је била потписница Истанбулске конвенције – на које чланове бисте се позвали да докажете нечињење државе у овом случају?
- e. Који су потенцијални докази да држава није испунила обавезу дужне пажње у овом случају?
- f. Прегледајте запажања државе потписнице („одбрана“) – како бисте ви, као заступници особа А и Б, одговорили на ове аргументе?
- g. Сада, стављајући се у улогу судије, шта бисте одлучили, или где бисте нашли кршења домаћег и међународног права?
- h. Размотрите закључке Комитета CEDAW. Имајте на уму да је Комитет утврдио кршења CEDAW. Да ли мислите да би пресуда била иста када би се овај случај разматрао у вашем правном систему? Шта би било да је овај случај разматрао Европски суд за људска права, ослањајући се на Истанбулску конвенцију?

Ресурси

Случајеви дискриминације:

Саопштење Д. С. (Ставови које је усвојио Комитет CEDAW у вези са саопштењем бр. 66/2014)
<https://digitallibrary.un.org/record/854547>

Саопштење Р. К. Б. (Ставови које је усвојио Комитет CEDAW у вези са саопштењем бр. 28/2010)
<https://juris.ohchr.org/Search/Details/1720>

Случајеви насиља над женама:

Саопштење особа А и Б (Ставови које је усвојио Комитет CEDAW у вези са саопштењем бр. 100/2016)
<https://undocs.org/pdf?symbol=en/CEDAW/C/73/D/100/2016>

Саопштење О. Г. (Ставови које је усвојио Комитет CEDAW у вези са саопштењем бр. 91/2015)
<https://juris.ohchr.org/Search/Details/2429>

Сесија 8: Шта се може учинити да се елиминишу родни стереотипи у судским процесима?

Ова сесија се фокусира на критичну препреку правосуђу за жене – ослањање на родне стереотипе у случајевима насиља над женама. Сврха је да се од ученика затражи да размотри неколико еклатантних примера родне пристрасности у судском доношењу одлука и да размисли о нанесеној штети и о томе како је правни систем реаговао у сваком случају.

Односи се на

Препоручује се да се ова сесија одржи након што се ученик већ упознао са темама судијских родних стереотипа и пристрасности. Овај материјал се може наћи у одељку 1.4 *Приручника за обуку судија и тужилаца о обезбеђивању приступа правди за жене* и модулу 4 курса HELP. Препоручује се да се у циљу ове сесије дубље сагледају родни стереотипи и размисли о негативним последицама у правним случајевима, уз вођство ментора.

Циљеви учења

Ученик ће препознати уобичајене предрасуде/стереотипно доношење одлука (као што је окривљавање жртве у случајевима насиља над женама; неразумевање динамике сексуалног насиља/силовања; дезинформације о пристанку у таквим случајевима и сл.) и почеће да утврђује одакле потичу ови стереотипни појмови као и штета коју наносе. Ученик такође треба да осмисли потенцијалне одговоре на такву родну пристрасност и начин на који они, као правни професионалци, могу да их блокирају или спрече да наносе штету.

Очекивани утицај

Ученик ће схватити да су стереотипи и заблуде о сексуалном насиљу (као и другим облицима насиља над женама), нажалост, уобичајене реакције које се дешавају у друштву. Када ови стереотипи утичу на доношење правних одлука, то резултира једном од најкритичнијих препрека у приступу правди за жртве родно заснованог насиља (и такође разлог зашто се такви злочини сматрају латентним). Ученик ће разумети да је одговорност правних стручњака да обезбеде да пристрасност и ослањање на стереотипе у тумачењу доказа и примени закона не буду део правног доношења одлука. Требало би да се осећају овлашћеним да препознају такву пристрасност и стереотипе и да спрече да се то дешава у њиховом сопственом доношењу одлука и у правним процесима уопште.

Садржај/теме

Ученику се дају информације (или се од њих тражи да ураде мини-истраживање) о недавним и посебно еклатантним случајевима родних стереотипа/пристрасности. Наведена су три примера, а ментор може затражити од ученика да размотри један или сва три, или може изабрати друге проблематичне случајеве. Ментор усмерава ученика да размисли о томе шта стоји иза судских одлука, који су одређени стереотипи који се подржавају, нанета штета, као и реакције јавности које су уследиле.

Ментори, пажња!

Резимеи дати у наставку нису потпуне историје случајева. Сврха вежбе није да се преиспита судско доношење одлука за цео случај, већ да се фокус стави на примере како родни стереотипи могу непрописно да утичу на судске поступке.

У сваком случају постоје јасни примери родних стереотипа, а ученика не треба охрабривати да пронађе оправдање за ову праксу.

Имајте на уму да неки ученици могу имати исте заблуде – на крају крајева, ова веровања су уобичајена у већини друштава. Тако би ученици могли покушати да их умање или дају објашњења. Важно је да ментор пренесе кључну поенту учења – то су примери правних стручњака који се непрописно ослањају на родне стереотипе и то се не може оправдати.

Вежбе

Три предложена примера су следећа. Додатне информације о овим конкретним случајевима можете пронаћи преко многих новинских кућа, у референцама.

Шпанија: (случај „чопора вукова“)⁹ Године 2018, пет мушкараца оптужено је за групно силовање 18-годишње девојке. Они су проглашени кривима за лакши прекршај „континуираног сексуалног злостављања“, али не и за силовање. Било је неколико проблематичних аспеката случаја. На пример, кривично дело силовања према шпанском закону мора укључивати насиље или застрашивање. Бранилац је тврдио да је жртва пристала, користећи телефонски видео-снимак на којем се види како је жртва непокретна затворених очију као доказ да није било насиља/застрашивања. Одбрана је доставила и доказе, добијене од приватног детектива, о жртви која се смешкала са пријатељима неколико дана након инцидента. Судија је утврдио да „пасивност“ жртве значи да није било силовања. Након пресуде, у Шпанији су били велики јавни протести и позиви за измену закона о сексуалним деликтима. Врховни суд је 2019. године укинуо пресуду и повећао казне са 9 на 15 година. Закон о кривичним делима силовања и сексуалног злостављања је тренутно у фази ревизије и може бити измењен.

Италија¹⁰: Године 2016, првостепени суд је осудио двојицу мушкараца за силовање 22-годишње жене (која је пореклом из Перуа). Апелациони суд је 2017. године ослободио мушкарце. Образложење апелационог суда (веће од 3 суткиње) укључивало је чињеницу да сведочење жртве није било веродостојно јер је била ружна / „превише мужевног изгледа“ да би била пожељна (на основу тога што су судије виделе њену фотографију и изјава окривљених да их није привлачила). У предмету су постојали форензички докази да је жртва имала повреде које су у складу са силовањем и да је била дрогирана. Врховни суд је 2019. године наложио поновно суђење. Министарство правосуђа наложило је испитивање пресуде.

Северна Ирска¹¹: У суђењу из 2018. у којем је 17-годишња девојка оптужила 27-годишњег мушкарца за силовање, кључно питање је било да ли је жртва пристала на било какве сексуалне радње. У завршном обраћању пороти, бранилац је изнео следеће: „*Да ли докази поништавају могућност да се њој допао окривљени и да је била отворена да се састане са неким и да буде са неким? Морате погледати како је била обучена. Носила је танге [доњи веш] са чипкастим предњим делом.*“ После већања, порота је ослободила окривљеног. Потом су уследили масовни протести и изјаве у којима се осуђује пресуда у парламенту. Случај је на крају довео до тога да је Одбор за кривично правосуђе наручио независну ревизију закона и процедура у вези са сексуалним преступима у Северној Ирској.

Области за дискусију

- ▶ Шта је проблематично у сваком од случајева? Који су специфични родни стереотипи, или заблуде о сексуалном насиљу, који се подржавају? Зашто је ова пракса проблематична?
- ▶ Размотрите како су стереотипи и митови о силовању и сексуалном насиљу подржани у сваком од ових случајева. Да ли је то било кроз правне аргументе, одлуку суда или чак у самим законима? Које су разлике у погледу утицаја на случај када родни стереотипи имају различите „изворе“?
- ▶ Да ли правно одлучивање или правни аргументи у сваком од ових случајева указују на разумевање динамике случајева силовања? Шта се не разуме?
- ▶ Шта је могло другачије да се уради? Ставите се у улогу тужиоца или судије (или другог релевантног правног стручњака) и размотрите могуће радње, у смислу приговора, упутстава пороте, сопственог већања, законских амандмана итд.
- ▶ Да се било који од ових случајева догодио у вашој земљи, шта би се могло учинити да се „пошаље сигнал“ да су родна пристрасност и ослањање на родне стереотипе неприхватљиви? (нпр. Да ли постоје дисциплински поступци? Шта је са независним истрагама или процесима правне реформе?)

9. <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/26/protests-spain-five-men-cleared-of-teenagers-gang-rape-pamplona>;

10. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/men-acquitted-of-charges-because-victim-judged-too-masculine>

11. <https://www.irishexaminer.com/breakingnews/ireland/comment-investment-needed-to-change-attitudes-towards-consent-and-rape-885955.html>

- ▶ Ова три примера била су предмет националних протеста и покривена су у међународној штампи. Шта мислите, зашто се ово догодило? Да ли мислите да су ови случајеви нетипични или садрже неке познате елементе?
- ▶ Шта је био крајњи резултат ова три случаја у смислу побољшања рада правосудног система за жртве силовања или других облика сексуалног насиља? Које су лекције научене?
- ▶ Можете ли да замислите начине на које правни систем (и професионалци у њему) могу бити проактивнији у решавању родних стереотипа и пристрасности, уместо да реагују на случајеве попут ових који наносе знатну штету (жртви, али и генерално подривају поверење у институције)?

Савети за прилагођавање

- ▶ Очекује се да ће се ова сесија користити након што ученик већ проучи родне стереотипе (било из приручника за обуку или онлајн курса). Међутим, ако ментор види да ученик има проблема да идентификује проблематичне родне стереотипе у предвиђеним сценаријима, ментор треба да захтева од ученика да прочита неке од материјала из одељка Ресурси у наставку. Ово такође може бити начин да започнете сесију – да освежите памћење ученика.
- ▶ Напреднији приступ може бити да замолите ученике да прегледају примере из сопственог искуства и праксе. Ово захтева саморефлексију личних предрасуда и предубеђења. Сврха није да окривимо ученика, већ да разумемо да су митови о сексуалном насиљу уобичајени (обратите пажњу на различите земље / правне системе у примерима који су дати у вежби) и да је наше размишљање такође напредовало током времена (размотрите како су случајеви насиља над женама у закону третирани пре 20 или 100 година).
- ▶ Ученици би такође могли да идентификују и разговарају о типовима родних стереотипа који се могу видети у случајевима који се односе на правна питања која нису сексуално насиље. Један од примера би био да се разговара о томе како се случајеви супружничког или брачног силовања решавају у националном закону – да ли постоји одбрана за силовање када су починилац и жртва у браку? Да ли је дошло до промена закона и правног третмана таквих случајева? Које су то биле промене и зашто су важне?

Ресурси

За додатне информације о родним стереотипима и родној пристрасности, ученицима би могло користити следеће додатно штиво:

Eliminating judicial stereotyping: Equal access to justice for women in gender-based violence cases (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2014)

Gender stereotyping as a human rights violation (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2013)
<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/GenderStereotypes.aspx>

Сесија 9: Коришћење родно осетљивих пракси у стварном животу

Сврха ове сесије је да охрабри ученика да се стави у кожу кориснице правосуђа – на пример, жртве родно заснованог насиља – како би се идентификовале препреке правосуђу које се могу отклонити.

Односи се на

Сесија се може користити у било ком тренутку у Менторском програму. Односи се на материјал представљен у поглављу 4 приручника за обуку и модулима 5 и 6 курса HELP о приступу жена правди.

Циљеви учења

Ученик треба да види сопствене праксе и радни простор очима жена које покушавају да приступе правди. Треба да критички анализира своје радно окружење и идентификује потенцијалне препреке правосуђу и системима или пракси које би се могле побољшати. Циљ није да ученик пронађе грешке са колегама или другим особљем, већ да холистички сагледа врсте проблема са којима се жена која покушава да приступи правди може сусрести.

Очекивани утицај

Ученик ће применити оно што је научио из курса обуке и самог програма да идентификује конкретне области у којима може доћи до побољшања у радном окружењу. Потенцијално би ученици из исте праксе/тужилаштва или суда могли да раде ову вежбу заједно, а ученик би такође могао да ангажује друге професионалце у овом „прегледу“.

Садржај/теме

Сесија би могла имати облик „мини родне ревизије“ у којој ученик критички испитује радно окружење (не само физички простор већ и политике, процедуре, итд.) из перспективе хипотетичке кориснице правосуђа. Следећи корак би био да ученик извести о ономе што је открио (било појединачно са ментором или у групном окружењу) и да осмисли препоруке за побољшања.

Родне ревизије се обично користе за унапређење родне равноправности у организацији и могу бити опсежан процес. Родне ревизије се такође могу користити за процену националног законодавства из родне перспективе. Овде је процес много ограниченији и предвиђен је да га ученик спроводи током неколико дана.

Вежбе

Ментор тражи од ученика да изврши задатак критичког прегледа сопственог радног места и уочавања врста питања о којима је он/она већ учио. Вежба би се могла описати као „мини родна ревизија“ која је далеко мање обимна од пуне ревизије, или би могла бити вежба у којој се ученик ставља у улогу жене која покушава да приступи правди (погледајте Ресурсе у наставку).

Ментор и ученици би могли заједно да развију контролну листу за ову родну ревизију, користећи доленаведене сугестије и прилагођавајући листу рада ученика (тј. да ли су тужиоци, грађанске или кривичне судије). Ментор треба да подстакне ученика да не само погледа физички простор већ и, колико је то могуће, знање и поступке људи у канцеларији (нпр. помоћници тужиоца, службеници у суду, судски извршитељи, итд.), процесе, политике итд. Ученици такође треба да се крећу по радном окружењу (не само да размишљају о томе), разговарају са особљем, погледају физички простор и погледају процесна питања како би покушали да идентификују потенцијалне проблеме/препреке за жене. Потенцијално, ако постоји мешовита група ученика, они би такође могли да посећују канцеларије својих колега.

Контролна листа:

Преглед **политике, процедура и процеса** из перспективе родне осетљивости / неутралности / родног слепила (тј. Да ли постоје интерна упутства или смернице за интервјуисање жртве родно заснованог насиља?)

Познавање и осетљивост особља на родна питања (тј. Да ли особље има адекватно знање о потребама жена као корисница правосуђа? Постоји ли обука за особље?) Напомена: Ученици могу интервјуисати одабране чланове особља или одржати састанак фокус групе.

Спроведите **обилазак физичког простора** (тј. Да ли су доступне информације које се посебно односе на потенцијална питања за жене које користе правосуђе – као што су брошуре, леци или препоруке за локалне службе? Да ли постоје одвојене чекаонице за људе који долазе у канцеларију/суд са децом? Да ли се узимају у обзир безбедносна питања?)

...

Области за дискусију

- ▶ Који су били ваши главни налази из „мини родне ревизије“ у погледу приступа жена правди? Да ли вас је нешто изненадило? Шта је то?
- ▶ Где сте најчешће налазили потенцијалне препреке правосуђу? Да ли су оне биле везане за процедуре или сам простор или нешто друго?
- ▶ Шта мислите, који су конкретни кораци потребни за побољшање приступа правди за жене у вашем радном окружењу?
- ▶ Како бисте окарактерисали ове баријере у смислу могућности да их сами решите?
- ▶ Да ли бисте морали да радите са другима како бисте побољшали ситуацију за жене које користе правосуђе? Ако је тако, са ким? Која подршка или ресурси би вам били потребни за решавање ових препрека? Шта можете да планирате да будете сигурни да имате неопходну подршку и ресурсе?
- ▶ Шта мислите, како би ова вежба прошла да сте је обавили на почетку менторства (тј. 8 месеци раније)? Да ли мислите да бисте имали другачију перспективу о приступу жена правди у односу на ваше радно окружење?

Ресурси

Ако ученици нису упознати са концептом родне ревизије, могли би да прочитају опис процеса овде: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/methods-tools/gender-audit>

Међутим, ментор треба јасно да објасни да се од ученика не очекује да спроведе било какву пуну родну ревизију; вежба је замишљена да буде процес систематског сагледавања радног окружења, користећи неке основне методе које се примењују у родним ревизијама.

У периоду 2015–2017, шведски судски систем је прошао кроз процес увођења аспекта родне равноправности, а резултати су документовани у извештају о повратним информацијама. Овај извештај би могао да буде користан као основно штиво јер описује активности које су коришћене за процену родне осетљивости судског система. Имајте на уму да одељак 3.6.6 извештаја описује како је спроведена „родна шетња стопама корисника“.

<https://rm.coe.int/gm-feedback-swedish-court/16808f14d8>

Сесија 10: Евалуација, следећи кораци и затварање

Циљ ове завршне сесије је да се затвори процес менторства: извуку коначна запажања, прикупе постигнућа у учењу, процене резултати и идентификују кораци за будућност како би се научено интегрисало у свакодневни рад правника.

Циљеви учења

Ментор треба да подржи ученика у прегледу пута учења кроз који су прошли током програма, у идентификацији њихових тачака учења и у доношењу закључака о искуству. У овој сесији, главни циљ је евалуација учења, размишљање о утицају и преношење наученог у свакодневни рад ученика.

Сесија треба да пружи простор за повратне информације и сугестије од стране ученика, како у погледу процеса менторства, тако и у погледу садржаја менторских сесија.

Очекивани утицај

Ученик треба да буду у стању да идентификује своје најважније исходе учења и тачке наученог које се могу интегрисати у свакодневни рад како би се женама обезбедио бољи приступ правди.

Садржај / теме / области за дискусију

- ▶ Тачке учења и закључци;
- ▶ Будући кораци, евентуалне даље потребе за подршком и учењем;
- ▶ Проширивање утицаја – допирање до колега са темом приступа жена правди;
- ▶ Евалуација процеса – сарадња ментора и ученика;
- ▶ Повратне информације.

Вежбе

Ова сесија би могла бити посебно корисна ако се барем делимично одржи у групи, тако да исходи учења и будући кораци могу инспирисати све ученике. Активност евалуације би могла укључивати разматрање менторских белешки и памћење најважнијих тачака дискусије са сваке сесије. Неки аспекти учења о којима би се могло разговарати:

- ▶ Које су ствари/праксе које сам већ радио, али сам постао свеснији њихове важности у погледу приступа жена правди?
- ▶ Да ли постоје неке додатне ствари које ћу урадити другачије након овог процеса?
- ▶ Шта би се могло учинити са моје стране у будућности да се женама обезбеди бољи приступ правди?
- ▶ Које случајеве и примере сам сматрао најкориснијим за своју праксу?

Ресурси

Образац за завршну евалуацију менторства (за ученике) – Анекс 2.

ДОДАТНИ РЕСУРСИ ЗА ИЗРАДУ МЕНТОРСКИХ СЕСИЈА

Савет Европе

Материјали о једнаком приступу правди за жене

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice>

Истанбулска конвенција (текст на свим језицима Савета Европе)

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Извештаји Групе експерата за борбу против насиља над женама и насиља у породици (GREVIO)

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/>

Европски суд за људска права:

Судска пракса (база података HUDOC)

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Брошура о насиљу над женама

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

Брошура о насиљу у породици

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

Брошура о родној равноправности

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

Европски програм за образовање о људским правима за правне стручњаке (HELP), онлајн курсеви:

<http://help.elearning.ext.coe.int>

Извори родне статистике

Извештаји UNDP о људском развоју, подаци и профили земаља

<http://www.hdr.undp.org/en>

<http://www.hdr.undp.org/en/data>

База података о родној статистици UNECE

<https://w3.unece.org/PXWeb/en>

<https://w3.unece.org/PXWeb/ru>

База података Светске банке

<https://databank.worldbank.org/source/gender-statistics>

Национални статистички заводи

Комитет CEDAW

Опште препоруке (укључујући приступ жена правди и насиље над женама)

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>

Јуриспруденција

<https://juris.ohchr.org/en/search/results?Bodies=3&sortOrder=Date>

Видео-записи

Мултимедијални садржаји Савета Европе о родној равноправности

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/multimedia>

Видео-записи Савета Европе о насиљу над женама

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/>

<https://www.coe.int/en/web/human-rights-channel/domestic-violence-and-violence-against-women>

Дигитална библиотека UN Women

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/videos>

UN Women за Европу и Централну Азију

<https://eca.unwomen.org/en/digital-library/videos>

Родна равноправност (и родне разлике у платама)

<https://www.youtube.com/watch?v=TWvJ3Dd2Y9M>

<https://www.youtube.com/watch?v=t2JBPBIFR2Y>

<https://www.youtube.com/watch?v=pF1j22x-yU8>

https://www.youtube.com/watch?v=snUE2jm_nFA

Родни стереотипи

<https://www.youtube.com/watch?v=G3Aweo-74kY>

Интеграција аспекта родне равноправности

<https://youtu.be/udSjBbGwJEg> (енглески)

<https://youtu.be/Dh2B7ausEJo> (украјински)

АНЕКСИ

---

(1) Образац извештаја о менторској сесији (за менторе)

(2) Образац за завршну евалуацију менторства (за ученике)

(3) Образац завршног извештаја о менторству (за менторе)

Суфинансира
Европска унија

COUNCIL OF EUROPE

Суфинансира и спроводи
Савет Европе

**Приступ правди за жене:
Испуњавање Истанбулске конвенције и других европских стандарда родне
равноправности**

ОБРАЗАЦ ИЗВЕШТАЈА О МЕНТОРСКОЈ СЕСИЈИ

(Анекс 1, за менторе)

Овај извештај ћете попунити након сваке менторске сесије коју одржите. Пажљиво прочитајте и попуните образац јер ће се он користити за документацију Менторског програма и помоћи ће другима да боље разумеју ваш процес, како сте прилагодили програм и шта сте из њега научили. То је такође јединствена прилика да разумете како да побољшате Менторски програм на основу вашег искуства.

Покушајте да будете конкретни како бисмо најбоље разумели како су се одвијали процеси и на какве сте изазове наишли са својим ученицима. Пре него што употреби било шта из вашег извештаја, Савет Европе ће затражити вашу дозволу и дозволити вам да уредите те делове.

Ваше име, држава: _____

Индивидуална менторска сесија   Групна менторска сесија

Име и презиме ученика: _____

Датум и место одржавања менторске сесије: _____

Обрађене теме/области:

--

Кратак резиме састанка и ваша искуства:

--

Постигнути резултати и изазови на које сте наишли током састанка:

--

Искуства са предложеним методама, ствари које сте прилагодили или предложили да се користе другачије:

Било који други коментар, ствари које треба запамтити са ове сесије:

Суфинансира
Европска унија

COUNCIL OF EUROPE

Суфинансира и спроводи
Савет Европе

**Приступ правди за жене:
Испуњавање Истанбулске конвенције и других европских стандарда родне
равноправности**

ОБРАЗАЦ ЗА ЗАВРШНУ ЕВАЛУАЦИЈУ МЕНТОРСТВА

(Анекс 2, за ученике)

Овај образац за евалуацију ће попунити сви ученици пред крај Менторског програма, након завршетка сесије евалуације са ментором. Пажљиво прочитајте и попуните образац јер ће се он користити за документацију Менторског програма и помоћи ће другима да боље разумеју ваш процес и шта сте из њега научили. То је такође јединствена прилика да разумете како да побољшате Менторски програм на основу вашег искуства.

Покушајте да budete конкретни како бисмо најбоље разумели како се одвијао процес.

Ваше име, држава: _____

Датуми процеса менторства (датуми почетка и завршетка) – од 1. менторског састанка до последњег – ово такође може укључивати припремне састанке ако мислите да су били саставни део вашег процеса.

А. КОНТЕКСТ

Контекст у којем је пројекат имплементиран: опишите све контекстуалне информације о свом раду које би можда било неопходно узети у обзир приликом читања вашег извештаја:

Б. ВАША ОЦЕНА ПРОЦЕСА

Опишите своја искуства са процесом менторства. Који су били ваши највећи резултати?

Колико је Менторски програм био користан за ваш будући рад?

Уопште није био користан Мало користан Користан Веома користан

Имате ли додатних коментара:

Оцените следеће аспекте Менторског програма:

Релевантност обрађених тема

Није била добра Задовољавајућа Добра Врло добра

Фасилитација од стране ментора

Није била добра Задовољавајућа Добра Врло добра

Време за практичне вежбе

Није била добра Задовољавајућа Добра Врло добра

Одговарајућа дужина Менторског програма

Није била добра Задовољавајућа Добра Врло добра

Наведите своје мишљење:

Менторски програм је повећао моје компетенције о питањима везаним за приступ жена правди и борбу против насиља над женама.

Уопште се не слажем Не слажем се Не знам Слажем се Потпуно се слажем

Научио/научила сам нове ствари које ћу применити у свом раду.

Уопште се не слажем Не слажем се Не знам Слажем се Потпуно се слажем

Мотивисан/мотивисана сам да постанем особа пуна ресурса за своје колеге у вези са питањима која се обрађују.

Уопште се не слажем Не слажем се Не знам Слажем се Потпуно се слажем

Имате ли додатних коментара:

Уопште се не слажем Не слажем се Не знам Слажем се Потпуно се слажем

Наведите све теме за које мислите да нису биле обухваћене Менторским програмом, али је требало да буду, или којима је требало посветити више времена:

Додатни предлози за побољшања (у погледу садржаја или организације сличних процеса):

Хвала вам што сте са нама поделили своје коментаре!

**Приступ правди за жене:
Испуњавање Истанбулске конвенције и других европских стандарда родне
равноправности**

ОБРАЗАЦ ЗАВРШНОГ ИЗВЕШТАЈА О МЕНТОРСКОЈ СЕСИЈИ

(Анекс 3, за менторе)

Овај извештај ћете попунити пред крај Менторског програма, након завршетка сесије евалуације са својим ученицима. Пажљиво прочитајте и попуните образац јер ће се он користити за документацију Менторског програма и помоћи ће другима да боље разумеју ваш процес, како сте прилагодили програм и шта сте из њега научили. То је такође јединствена прилика да разумете како да побољшате Менторски програм на основу вашег искуства.

Покушајте да будете конкретни како бисмо најбоље разумели како су се одвијали процеси и да ли сте наишли на неке изазове са својим ученицима. Пре него што употреби било који материјал из вашег извештаја, Савет Европе ће затражити вашу дозволу и дозволити вам да уредите те делове.

Ваше име, организација, држава: _____

Име и презиме ученика: _____

Датуми процеса менторства (датуми почетка и завршетка) – од 1. менторског састанка до последњег – ово такође може укључивати припремне састанке ако мислите да су били саставни део вашег процеса.

А. КОНТЕКСТ

Контекст у којем је пројекат имплементиран: опишите све контекстуалне аспекте о свом раду које би можда било неопходно узети у обзир приликом читања вашег извештаја:

Б. УЧЕСНИЦИ

Учесници: Са ким сте радили?

Бројеви: Доставите нам информације о вашим ученицима

Ученици	Основне информације (судија, тужилац)	Укупан број састанака	Главни фокус, обухваћене теме

Ц. КЉУЧНЕ МЕНТОРСКЕ АКТИВНОСТИ

Опишите кључне активности у оквиру процеса. Опис треба да садржи:

- ▶ Како и када су се одвијали менторски процеси (индивидуални насупрот групним менторским састанцима, искуства са фасилитацијом процеса менторства);
- ▶ Искуства са методологијом и методама;
- ▶ Који су били главни исходи менторског процеса у смислу промена које сте видели код ученика?

Д. ПРИСТУП ПРАВДИ

Које теме су биле обрађене у процесу и како?

<p>Предложене сесије у Водичу за менторство:</p> <p>Означите сесије које су реализоване у вашем процесу</p>	☐ Какве везе са мношћом има „приступ правди за жене“? ☐ „Правда је слепа“ не значи „родно слепа“ ☐ Истраживање препрека правди за жене ☐ Приступ правди у случајевима насиља над женама ☐ Примена међународног права о правима жена у домаћим судовима ☐ Рад са судском праксом ☐ Шта се може учинити да се елиминишу родни стереотипи у судским процесима? ☐ Коришћење родно осетљивих пракси у стварном животу ☐ Затварање, евалуација и следећи кораци ☐ Друге истражене теме или области:
---	--

Како сте обрадили различите теме/сесије (изабране изнад)? Како је било ваше искуство са различитим темама? Опишите све измене које сте направили (нпр. коришћење додатних материјала, фокусирање на друга питања у оквиру теме, итд.).

Доставите нам оригиналне циљеве менторства постављене за сваког ученика на почетку вашег процеса.

Ученик:	Циљеви менторства: ▶ ... ▶ ... ▶ ...
Ученик:	Циљеви менторства: ▶ ... ▶ ... ▶ ...
Ученик:	Циљеви менторства: ▶ ... ▶ ... ▶ ...

Пројекат је допринео побољшању приступа правди за жене на следеће начине:

Е. РЕЗУЛТАТИ – РЕСУРСИ И ТЕШКОЋЕ

Наведите шта сматрате најуспешнијим исходима/утицајима менторских процеса.

Покушајте да будете што је могуће конкретнији.

У којој мери су резултати одговарали вашим очекивањима и плановима?

Наведите да ли су сви ваши планирани циљеви постигнути или не, као и да ли је било неочекиваних резултата.

Да ли сте наишли на било какве потешкоће током менторског процеса? Ако јесте, које? Како сте их савладали?

Наведите конкретне примере...

Ф. ПРАЋЕЊЕ И ОДРЖИВОСТ

Да ли сте планирали било какво праћење процеса менторства?

Наведите конкретне примере и планове ваших ученика.

Г. О ВАМА

Допуните следеће реченице:

Као ментор у овом програму научио сам да....

Највећа мотивација која ме је одржала активним у оквиру менторства била је...

Оно што ми је као ментору најтеже било...

Захваљујући менторству, ја...

Х. ДОДАТНИ КОМЕНТАРИ

Поделите све коментаре и/или повратне информације које се не уклапају у питања изнад:

Ова публикација је припремљена уз финансијску подршку Европске уније и Савета Европе. Садржај је искључива одговорност аутора/ауторке и ни у ком случају не представља званичне ставове Европске уније ни Савета Европе.

Земље чланице Европске уније су одлучиле да удруже своја знања, ресурсе и судбине. Заједно су изградиле стабилно окружење, демократију и одрживи развој задржавајући културну разноликост, толеранцију и индивидуалне слободе. Европска унија је посвећена дељењу својих достигнућа и вредности са земљама и народима ван својих граница.

www.europa.eu

Савет Европе је водећа организација за људска права на континенту. Обухвата 46 држава, укључујући све чланице Европске уније. Све државе чланице Савета Европе потписале су Европску конвенцију о људским правима, споразум чији је циљ заштита људских права, демократије и владавине права. Европски суд за људска права надгледа примену Конвенције у државама чланицама.

www.coe.int

Суфинансира
Европска унија

Суфинансира и спроводи
Савет Европе